

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund om volleyboll	3
1.2 Tidigare forskning	5
<i>Idrottsrörelsen i Sverige under efterkrigstiden</i>	5
<i>Föreningarnas verksamhet, ideologi, ekonomi och verksamhet</i>	7
<i>Idrottsgrenars etablering</i>	9
1.3 Syfte och frågställningar	12
1.4 Metod och teori	12
1.5 Avgränsningar	13
1.6 Källor	14
1.7 Disposition	15
2. Undersökning	16
2.1 Volleybollens intåg och tiden innan Svenska Volleybollförbundet	16
2.1.1 Tidiga volleybollupplevelser och en centralt placerad resurs på Bosön	16
2.1.2 Smashar från öster dominerar och utvecklar svensk volleyboll	17
2.1.3 De ideella organisationerna tar ansats	19
<i>Volleybollen inom JUF och 4H</i>	19
<i>Volleybollen inom Frisksportsförbundet och KFUM</i>	22
2.1.4 Analys över tiden innan SVBF:s bildande	23
2.2 Volleybollförbundets konstituerande och första 10 verksamhetsår	25
<i>Organisationen</i>	26

<i>Medlemsutveckling i SVBF</i>	27
<i>SVBF:s omsättning</i>	30
<i>Mentalitet och ideal hos volleybollförbundet</i>	32
2.3 Klubbverksamheten	35
2.3.1 Floby VK	35
<i>Verksamhet och resultat under 10 år</i>	36
<i>Medlemsutvecklingen i Floby VK</i>	38
<i>Kommunala anslag och dansaftnar</i>	39
<i>Floby VK:s föreningskultur och förhållande till kommunen</i>	41
2.3.3 Kolbäckers VK	43
<i>Mästertakter och motgångar – Ideal och träningsflit</i>	43
<i>Kolbäckers medlemmar och ekonomi</i>	45
<i>Sammanfattning av klubbarnas verksamhet</i>	47
3. Avslutande sammanfattning och slutsatser	48
4. Några reflektioner	53
5. Käll- och litteraturförteckning	54
6. Bilagor	57

Inledning

I samband med Europamästerskapen 1989 i Sverige nådde intresset för volleyboll i landet sin kulmen. Tidningarna skrev utförliga referat från matcherna och idrottsintresserade kände väl till de svenska profilerna och följde spánt den sensationella framgången. Denna framgångssaga utspelar sig inte ens 30 år efter att idrotten fått ett centralt förbund och startat sin bana mot toppen. Den här uppsatsen kommer att studera hur volleybollen kom till Sverige under 50-talet och följa vägen fram till att förbundet bildades 1961. Undersökningen kommer ge glimtar av ett ungt förbund, tidiga klubbar och den verksamhet och utveckling de hade under de första 10 verksamhetsåren.

1.1 Bakgrund om volleyboll

Volleyboll är idag en av världens största idrotter med en global spridning när det gäller både medlemsländer och utövare. År 2010 var hela 214 länder (relativt jämnt fördelade mellan samtliga kontinenter) involverade i kvalet till världsmästerskapen.

Antalet utövare är beroende på hur man väljer att räkna, men tittar man över antalet organiserade spelare så nämns siffran 35 miljoner¹ och en studie redovisar att totalt 200 miljoner människor spelar, mot fotbollens 250 miljoner.²

Spelet volleyboll uppfanns av William G. Morgan i USA 1895 och spreds genom KFUM rörelsen (Kristliga Föreningen av Unga Män). Redan under medeltiden hade ett ballongbollspel förekommit i Europa som sedermera återkom som faustball i Tyskland i slutet av 1800-talet.³ Sedan går versionerna isär om huruvida Morgan blev influerad av detta spel eller inte. Vad vi kan säga är att de första reglerna av faustball som är kända inte överensstämmer med några av volleybollens första regler. Den vanligaste versionen till uppkomsten är att Morgan började jobba som idrottsinstruktör vid KFUM (YMCA är den amerikanska beteckningen) College Holyoke i Massachusetts. Basketen hade några år fått en stor spridning i USA och Morgan ville utveckla ett inomhusspel som var mindre våldsamt och ansträngande spel som alternativ. Spelet fick namnet Mintonette och influenser till spelets idé

¹ <http://www.fivb.org/en/FIVB/Properties.asp>, 2011-02-17, kl. 15:20,
http://www.fivb.org/EN/FIVB/FIVB_History.asp, 2011-02-17, 15:46

² "Today the Federation counts 220 affiliated National Federations including 53 in Africa, 65 in Asia, 56 in Europe, 34 in NORCECA and 12 in South America."

³ Claas H. Kuhlmann, "Identifizierung leistungsrelevanter Parameter für die biomechanische Leistungsdiagnostik am Beispiel des Angriffsschlages im Volleyball", sid. 1, (Chemnitz 2010).

⁴ Nordisk familjeboks sportlexikon, band VI, sid. 1305-1310 (Stockholm 1946)

går att finna i tennis, basketboll och badminton. 1896 visades spelet för ett 30tal KFUM instruktörer, nu med en specialtillverkad boll (Spalding & Bros) av gummiblåsa iklädd tunt kalvskinn. En av de ditresta kom under kursen med ett förslag:⁴

” The nature of the game seemed largely to volley a ball back and forth across a net, why not call it «Volleyball?»”⁵

Sporten spreds under tidigt 1900-tal genom KFUM rörelsen inom USA men även till utlandet där Canada, Cuba, Kina, Japan och Latinamerika var bland de tidigaste.⁶

Genom första världskriget kom sedan sporten till Europa genom de amerikanska soldaterna. General Pershing gav KFUM ledarna i uppdraget att ta fram ett rekreativprogram för soldaterna där volleyboll kom att ingå. Bland annat skall 16 000 volleybollar ha skickats med båt till Europa. Man spelade med en uppspänd lina eller nät utomhus där det passade. Intresset för denna nya idrott spred sig snabbt och man uppskattar att 1,5 miljoner personer spelade volleyboll i Europa 1919. Framförallt spreds spelet österut där Tjeckoslovakien, Polen och Sovjetunionen var de första länderna med egna förbund på 20-talet.⁷

1947 bildas Internationella volleybollförbundet (FIVB) och året efter spelas det första Europamästerskapet i Rom, vilket vanns av Tjeckoslovakien och första Världsmästerskapen vanns 1949 av Sovjet. Viktigt är att komma ihåg att spelet långt in under 50 talet var en utomhusidrott och senare har utvecklingen hittat tillbaks ut med beachvolleybollens intåg i Atlanta OS 1996.⁸

I början av 60 talet bildas det svenska volleybollförbundet (SVBF). Detta var relativt sent i förhållande till övriga Norden där framförallt Finland och Norge har klart äldre volleybolltraditioner. Efter den stora framgången under hemma EM 1989 och ytterligare några glansår så är volleybollen idag tillbaka på en relativt blygsam och undanskymd nivå både internationellt samt nationellt och rubrikerna ”FANTASTISKT” och ”’Omöjlig’ seger

⁴ Kolbjørn. Raufoss, *Å spille ballen tilbake - volleyballens historia i Norge*, sid 8-9 (Otta 1998)

⁵ Ibid., sid 9.

⁶ <http://www.fivb.org/EN/Volleyball/story.htm>, 2011-02-18, kl. 14:04.

Jonathan C. Reeser & Roald. Bahr, *Volleyball, Olympic Handbook of Sports Medicine and science*, Malden (2003).

⁷ Raufoss. K, *Å spille ballen tilbake*, sid12-13.

⁸ Pietro. Rizzo, *100 YAERS OF GLOBAL LINK - Volleyball centennial 1895-1995*, sid. 38, (Milano 1996).

För den som vill fördjupa sig i volleybollen internationella framväxt kan jag varmt rekommendera denna bok där utvecklingen av spelet visas föredömligt med fakta och statistik.

och glädje” känns långt borta. SVBF har idag 191 föreningar och strax över 4500 licensierade spelare.

1.2 Tidigare forskning

I Sverige saknas helt forskning över volleybollens historia. Viss forskning har gjorts över andra områden kopplade till volleyboll, framförallt inom träningslära och idrottsskador. Utomlands har det skrivits om volleybollens utveckling varav jag har tagit del av FIVB egen redogörelse för historien om organisationens första 100 år, *100 years of global link*. Andra böcker som beskriver sportens utredning och utveckling är de tyska *Volleyball Weltgeschichte* och *Die Versportlichung des Volleyballspiels*. Dock har jag inte kunnat använda mig av dessa då de varit mycket svåra att få tag på.

Den forskning om volleyboll som jag kunnat använda för jämförelse är *Å spille ballen tilbake*, som visar på uppkomst och utveckling i Norge.

För att ringa in mitt undersökningsområde och skapa mig en forskningsgrund att stå på har jag valt att strukturera min tidigare forskning i följande delområden:

- Idrottsrörelsen i Sverige under efterkrigstiden
- Föreningarnas verksamhet, ideologi, ekonomi och verksamhet
- Idrottsgrenars etablering

Idrottsrörelsen i Sverige under efterkrigstiden

För att skapa en bild av hur förutsättningarna såg ut för volleybollens etablering, är det nödvändigt att först försöka få en bild av hur samhället och idrottsrörelsen såg ut under 50 och 60 talen, vilket är den huvudsakliga perioden för min undersökning. Lindroth och Norberg beskriver i jubileumsboken, *Ett idrottssekel - Riksidrottsförbundet 1903 – 2003*⁹ utvecklingen mellan 1945 – 1970. Perioden benämns allmänt som folkhemsepoken där Sverige efter andra världskriget gick in i en längre period av låg arbetslöshet, höjd levnadsstandard där många sociala reformer genomfördes och fritid och semester utökades. Idrottsrörelsen expansiva utveckling under mellankrigstiden visade inga tecken på att avta utan fortsatte att öka. I fråga

⁹ Jan. Lindroth & Johan R. Norberg, *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903 – 2003*, sid. 42 – 44, (Stockholm 2002).

om medlemmar i Riksidrottsförbundet (RF) så gick antalet från drygt 0,5 miljoner 1945 till att vara 1,7 miljoner 1970. Antalet föreningar ökade under samma period från 7 700 till 11 300. Men idrotten inte bara växte utan genomgick stora förändringar. Under 1900 – talets första hälft dominerade två inriktningar av idrotten i Sverige. Dels den från England importerade tävlingsidrotten, dels motpolen den svenska tävlingsfria vetenskapligt uppbyggda Linggymnastiken. Linggymnastiken tappade dock fäste allt mer och även tävlingsgymnastik introducerades och ett genombrott kom istället för den moderna motionsidrotten samt korpидrotten under 40 talet, allt i samklang med ett ökat intresse för motion och hälsa i det svenska samhället. Idrotten var nu inte längre riktad mot att göra mål eller ungdomen, utan blev en angelägenhet för alla från yttersta elit till friluftsliv och motion i alla åldrar.

De tankar och ideal som kännetecknar perioden skriver Lindroth är begreppen social integration och friskvård. Ungdomen framstår mer och mer som ett samhällsproblem med krav på åtgärder och en lyhörd idrottsrörelse var inte sena att framhålla goda förutsättningar för att ta hand om vilseledd eller sysslösa ungdom. Man propagerade för mottot, idrott åt alla. I samklang med rön om idrottens samhällsnytta. Man kan iaktta en förändring från för och mellankrigstid där idrotten ansåg förse individen med bästa möjliga karaktär och moral. Nu gällde mera kollektiva värden, relationer, samverkan och social integration.

I förändringens tecken kom också nya idrotter och ungefär samtidigt som volleyboll kom även basket (1952), judo (1961) och squash (1965).¹⁰

Jag vill också kort nämna *Arbete, gymnastik eller idrott?* av Jan Lindroth som finns i festskriften, *Tankar från Baslinjen*.¹¹ Här beskriver Lindroth kort det svenska jordbrukssamhällets idrottshistoria med JUF:s organisation under perioden 1925-1955 i förgrunden. Här benämns volleybollen framväxten inom JUF, vilket jag har använt mig av.

¹⁰ Lindroth. J & Norberg. J, *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903 – 2003*, sid. 57, (Stockholm 2002).

¹¹ Jan. Lindroth, "Arbete, gymnastik eller idrott – Jordbrukarungdomens frivilliga kroppsövningar 1925-1955", i Jesper Fundberg & Klas Ramberg & Dan Waldetoft (red.), *Tankar från baslinjen – Humanister om idrott, kropp och hälsa* (Eslöv 2005).

Föreningarnas verksamhet, ideologi, ekonomi och verksamhet

Tittar vi vidare på hur utvecklingen och verksamheten sett ut på det lokala planet i kommuner och klubbar under efterkrigstid är Paul Sjöbloms, *Den institutionaliserande tävlingsidrotten*¹² kanske den mest utförliga forskning som finns. Här beskrivs relationen mellan kommun och klubb samt idrottsklubbarnas verksamhet genom exempel från Norrtälje kommun.

Sjöblom beskriver kommunernas idrottspolitik under 50 och 60 – talet i likhet med Linderoth som utbudsstyrd och expansiv med ökat ekonomi och driftsansvar för kommunerna i anläggningar, samt inrättande av en rad typer av verksamhetsbidrag. I klartext kan man säga att vi får en hälsoinriktad motionsidrottsinriktad satsning med uppbyggnad av bollplaner, tennis och isbanor, lekfält och gymnastiksal. Dock menar Sjöblom att verkligheten ute i kommunerna ofta ser annorlunda ut och den teoretiska hälsotanken blir till lokala prestigesatsningar med tävlingsidrotten och stadens representationslag i spetsen som ett verktyg för att kunna behålla potentiell arbetskraft och fostra densamma på orten.¹³

För att analysera den svenska föreningsidrotten utarbetar Sjöblom en modell över välfärdsstatens främjande av den prestationsinriktade föreningsidrotten.¹⁴ Jag kommer att använda mig av några av komponenterna i modellen för att undersöka mitt material. *Tävlingsidrottens sportifierings och intensifieringsprocesser*: Begreppen kan synas snarlika men det finns skillnader, *sportifiering* visar på övergången från traditionell idrott till den moderna. Hur långt en idrott kommit mot den moderna sportifierade idrotten kan ses utifrån de sju kriterierna: sekularisering, jämlikhet, specialisering, rationalisering, byråkratisering, kvantifiering och rekordsträvan.¹⁵ *Intensifiering* däremot kännetecknas som ”den process varigenom prestationsfokusering, resursoptimering och resultatoptimering under inbördes växelverkan successivt ökar, en process som också enligt Sjöblom kan omvändas. Intensifieringen kan sedan fångas upp i kategorierna, ekonomi, organisation, träning och mentalitet för att följa utvecklingen i exempelvis en förening.¹⁶

Vidare tar Sjöblom upp begreppet *nyckelresurser* vilket kan sägas är de resurser som föreningar efterfrågar och de värden som olika aktörer i kommuner söker. Sjöblom säger att

¹² Paul Sjöblom, *Den institutionaliserade tävlingsidrotten – Kommuner, idrott och politik i Sverige under 1900 – talet*, (Stockholm 2006).

¹³ Ibid., sid. 236-238, 283

¹⁴ Ibid., sid. 61.

¹⁵ Ibid., sid. 58. Efter Allen Guttmann, *From Ritual to Record – The Nature of Modern Sports*, sid. 16-55, 80-89, (New York 1978).

¹⁶ Ibid., sid. 59. Efter Björn Sandahl, *Intensifieringen av den lokala tävlingsidrotten i Sverige – en fallstudie av Spånga IS 1929 – 1974*, IHS 2000, sid. 65-68, 96.

man att genom att identifiera dessa resurser och strategier för att komma åt dem kan analysera idrottens roll i samhället och vad klubbarna indirekt säger sig ha för ideal och värdegrund.¹⁷

Om ideal och den föreningskultur som föreningarna hade i Roslagen under den undersökta perioden (1946 – 1970) skriver Sjöblom att det är slående hur likartade de är. Resurserna mobiliserades till ungdomsidrotten från 50 talet. Dock skall inte detta endast ses som en satsning på ungdomen utan även som en vilja att expandera då vägen till bidrag och påtalad samhällsnytta ofta bedömdes genom antalet ungdomar i verksamheten.

Även korporationsidrotten stadgar sig under 50 – talet medan damidrotten generellt inte får riktigt fäste och acceptans i klubbarna förrän mitten av 60 – talet. I en hårdnande konkurrens blev ledarna och indirekt den ökade professionaliseringen central. När en förening inte lyckades få fram bra och kompetenta ledare försvann spelare och ungdomar till konkurrenter och ofta var det just detta som vid sidan av ekonomin var det största problemet för många föreningar vid slutet av 60 – talet. När det gäller jämställdheten visar det sig att kvinnor länge stod i andra ledet och hade lite inflytande. Det var först i prestations klimatets tecken, när resultaten kom som de fick ökade resurser. Sjöblom menar också att det i Norrtälje inte bara var kvinnorna som fick stå tillbaka utan även den hälsoinriktade idrotten fick stå tillbaka för tävlingar med mer prestige.

När det gäller ekonomin är det intressant att kommunernas bidrag är som störst till flersektionsföreningarna med många ungdomar och hög tävlingsfokus men låg andel kvinnor.¹⁸ Från slutet av 50 – talet ökar de offentliga bidragens betydelse och blir i många fall avgörande. En skillnad finns mellan föreningstyperna där specialidrottsföreningarna har medlemsavgifterna som grund för ekonomin och betydligt lägre utgifter för tävlingar medan flersektionsföreningarna har större bidragsberoende och större andel nöjesinkomster.¹⁹

¹⁷ Ibid., sid. 56-58.

¹⁸ Ibid., sid. 319-330.

¹⁹ Ibid., sid. 302-305.

Idrottsgrenars etablering

För att skapa perspektiv och kunna se skillnader och eventuella likheter när det gäller volleybollens etablering kontra tidigare perioder samt andra idrotters etablering och organisering har jag valt att plocka ut Yttergrens, *Täflan är lifvet*, Starks *Folkhemmet på is*, samt den norska studien av Rafoss, *Å spille ballen tilbake*.

I *Täflan är lifvet*²⁰ beskriver Yttergren Stockholmsidrottens organisering, medlemmar, tillväxt och sportifiering runt sekelskiftet. Här delar han in föreningarna i två huvudkategorier, *pionjärföreningar* och *allmänna föreningar*, där pionjärföreningen karakteriseras av att de är specialföreningar med tydlig säsongsinriktning. Man deltar i tävlingar men det finns en tydlig motionsinriktning där syftet var att umgås. Över och medelklassens ideal var viktiga.

De allmänna föreningarna är flergrensföreningar vilka oftast bedriver åretruntverksamhet, är tydligt tävlingsinriktade med syfte att utveckla sin skicklighet, samt har arbetarklassdominans. Yttergren skriver vidare att en tydlig skillnad i organisation går att finna där pionjärföreningarna visade upp likheter med associationerna och tillkom genom påbud uppifrån för att tillgodose motiv utanför idrotten, exempelvis göra det möjligt för andra att göra något hälsosamt på sin fritid. Allmänheten bjöds in via annonser till konstituerande möte och de som initierat mötet fick ofta de ledande positionerna. De allmänna föreningarna bildades på andra sätt. Ofta var det unga personer med samma idrottsintresse som beslöt att bilda en förening. Budskapet spreds muntligt, medlemmarna bodde ofta nära varandra och många deltog i den praktiska verksamheten²¹.

Tittar vi vidare på en enskild idrotts etablering och utveckling under 1900- talet är Tobias Starks *Folkhemmet på is*²² ett exempel. Starks visar på ishockeyns uppkomst och relativt långsamma expansion i Sverige samt dess påverkan på det svenska identitetsbygget.

Ishockeyn kom till Sverige i samband med att en grupp starka aktörer inom idrottens toppskikt drev en kampanj för ett deltagande i Antwerpen OS hockeyturnering.²³ Stark resonerar också kring det *sociala nätverkets* betydelse.²⁴ Han noterar särskilt förekomsten av en ”inre krets” och utnyttjandet av sociala kontakter och nära relationer spelade en avgörande

²⁰ Leif. Yttergren, *Täflan är lifvet* - Idrottens organisering och sportifiering i Stockholm 1860 – 1898, (Stockholm 1996).

²¹ Ibid., sid. 59-60, 74-76, 132-133.

²² Tobias. Stark, *Folkhemmet på is – Ishockey, modernisering och nationell identitet*, (Malmö 2010).

²³ Ibid., sid. 122-124.

²⁴ Ibid., sid. 128. Efter Niklas Stenlås ekonomiska teorier som i sin tur bygger på Bourdieu.

roll för förverkligandet av SOK:s anmälan av ishockeylaget. Övriga etableringsorsaker var det sug som fanns runt internationellt utbyte i idrottskretsar samt den öppenhet som fanns inom bandysporten för att laborera med spelet.²⁵

Ishockeyn var inledningsvis Stockholmcentrerad och gick i bandyns fotspår. De första klubbarna var också i stort samma som spelade bandy. Först vid slutet av 20-talet började sporten på allvar få fäste ute i andra delar av Sverige. Tittar vi statistiskt på utvecklingen av antalet klubbar inom Svenska Ishockeyförbundet (bildat 1922²⁶) så är det en jämn men relativt långsam ökning till mitten av 30 talet för att därefter skjuta fart uppåt speciellt mellan åren 1937-39 då antalet föreningar mer än fördubblas. Stark menar att de omtalade tipsmedlen har stor betydelse då förbundet genom medlen kunde intensifiera sin propagandaverksamhet. 1945 finns i Sverige över 200 klubbar och hockeyn är nu en idrott för hela landet med klubbar från norr till söder.²⁷ En orsak till den långsamma utvecklingen relaterar Stark till bristen på isbanor, 1937/38 fanns endast 9 ishockeybanor! Därefter byggdes redan året efter 30 belysta isbanor runt om i landet.²⁸

Hur såg då ishockeyns ideal ut? Stark visar på att redan från början var ”ytterst tävlingsinriktad: rekreationsspel – i den mån sådant alls kan sägas ha förekommit – var snarare ett påfund.”²⁹ I de tidiga propagandamaterial som förbundet gav ut framfördes sporten som småskalig med praktiska fördelar och kostnadseffektivt jämfört med bandyn. Efterhand framhövs fostrandet av unga män fram allt mer.³⁰

När det gäller ekonomin så var bristen på pengar stor både hos förbund och klubbar. En direkt följd av den svåra situationen blev att det saknades medel för propagandaverksamhet ute i landet. På klubbnivå utgjorde sidoaktiviteterna stor betydelse för ekonomin, vilket överensstämmer med Sjöbloms studier undersökning ovan.³¹

För etableringen av ishockeyn centralt pekar Stark på tre övergripande faktorer som var viktiga vid marknadsföringen av spelet såväl centralt som lokalt nämligen det sociala nätverket som kunde utnyttjas med ordförande Anton Johanssons tunga positioner och kontakter inom svensk idrott samt utnyttjade av fotbollsförbundets längre komna organisation ute i landet.³² Den andra faktorn är propaganda i form av uppvisningsmatcherna samt

²⁵ Ibid., sid. 128-129.

²⁶ Ibid., sid.163.

²⁷ Ibid., sid. 164.

²⁸ Ibid., sid. 169.

²⁹ Ibid., sid. 168.

³⁰ Ibid., sid. 211.

³¹ Ibid., sid. 174

³² Ibid., sid. 176.

subventionerad utrustning och material. Den tredje faktorn är den stora hjälp ishockeyn får med publicitet och ekonomiskt stöd från flera av landets tidningar.³³

På lokalplanet lyfter även Stark fram ekonomiska aspekter för etableringen där flera klubbar valde att gå över till ishockey när fördelaktiga villkor med stora startbidrag lades fram. Även slutsatser runt moderniseringen i samhället, möjligheterna till utlandsresor och den snöbollseffekt som den transatlantiska hockeyn skapar ute i landet finns med i bilden runt etableringen på lokalplanet.³⁴

Som ovan nämnt finns ingen tidigare forskning gjord över volleybollens historia i Sverige. I den norska boken *Å spille ballen tilbake*, görs en utförlig redovisning över uppkomsten och utvecklingen samt alla tänkbara resultat och tabeller. I Norge växte volleybollen först på allvar när Arbetarnas Idrottsförbund (AIF) bestämde sig för att ta upp volleyboll som en kvinnoidrott 1935 vilket också kom att bli den första lagsporten som på allvar fick fäste för kvinnor i Norge. Spelet och reglerna hämtade AIF via Alf Hofmo från Ryssland. Hofmo satt på betydelsefulla poster i norsk idrott och hade stor inverkan på spridningen.³⁵ Han propagerade för volleybollen då "[...] idretten tok hensyn till kvinnens fysikk og kroppsbygning".³⁶ En annan orsak till det snabba förloppet var AIF:s redan väl utbredda organisation med idrottskommittéer för varje idrott inom AIF centrala förbund.³⁷ När Tyskland invaderade Norge upplöstes volleybollens organisation då AIF:s förbunds kontor beslagstogs volleybollen mer eller mindre dog ut. Utbredningen avstannade här och handbollen som lyckades bevara sin organisation under kriget framstår som Norges starkaste inomhusidrott efter kriget.

Idealen i volleybollen gick hand i hand med AIF, där folkhälsan och tanken om att idrotten var till för högre syften stod i centrum, andra kännetecken var den socialistiska rörelsen, arbetarklass inom industri och skogsbruk och att kvinnorna stod för utvecklingen.³⁸

Norges Volleybollförbund (NVBF) bildas 1946. Intressant är att 4H rörelsen står för en stor del av uppbyggnaden under 50 och 60-talet. 4H rörelsen i Norge kommer i kontakt med sporten via finska lägerdeltagare. Spridningen tar sedan fart på 60-talet då flera 4H klubbar går in i förbundet samtidigt som regionala samt lokala serier införs.³⁹

³³ Ibid., sid. 207-209.

³⁴ Ibid., sid. 201-207.

³⁵ Raufoss, K, *Å spille ballen tilbake*, sid. 19-20.

³⁶ Ibid., sid. 16.

³⁷ Ibid., sid. 33.

³⁸ Ibid., sid. 33-37.

³⁹ Raufoss, K, sid. 167-168.

1.3 Syfte och frågeställningar

Då ingen tidigare forskning finns på volleybollens historia i Sverige finns här givetvis ett oplöjt forskningsfält. Jag har valt att inledningsvis försöka utreda på vilka vägar egentligen volleybollen kom till Sverige. Därefter vill jag ge en bild av den verksamhet som bedrevs centralt och lokalt. Enligt tidigare forskning har vi sett exempel på hur olika sporter och klubbar etableras, utvecklas och vilken verksamhet de bedrivit och min förhoppning är att kunna ställa volleybollens tidiga år i relation till detta.

Mitt syfte är således att utreda och förklara orsakerna bakom volleybollens etablering i Sverige samt se hur verksamheten utvecklades de första 10 verksamhetsåren.

Frågeställningar

- Hur kom volleybollen till Sverige och vilken verksamhet fanns innan SVBF?
- Hur gick det till när SVBF bildades?
- Vilken utveckling har volleybollen haft centralt i Sverige under de första 10 verksamhetsåren?
- Vilka likheter respektive olikheter går det att finna hos bildandet av klubbarna samt ideal mellan volleyboll, ishockeyn samt föreningarna runt sekelskiftet 1900?
- Vilka var de första klubbarna, vilka var det som spelade, vad bestod deras verksamhet av och vilken utveckling hade klubbarna under de första 10 åren?
- Hur förhåller sig volleybollens utveckling i Sverige till andra idrotter, och volleybollens utveckling i Norge?

1.4 Metod och teori

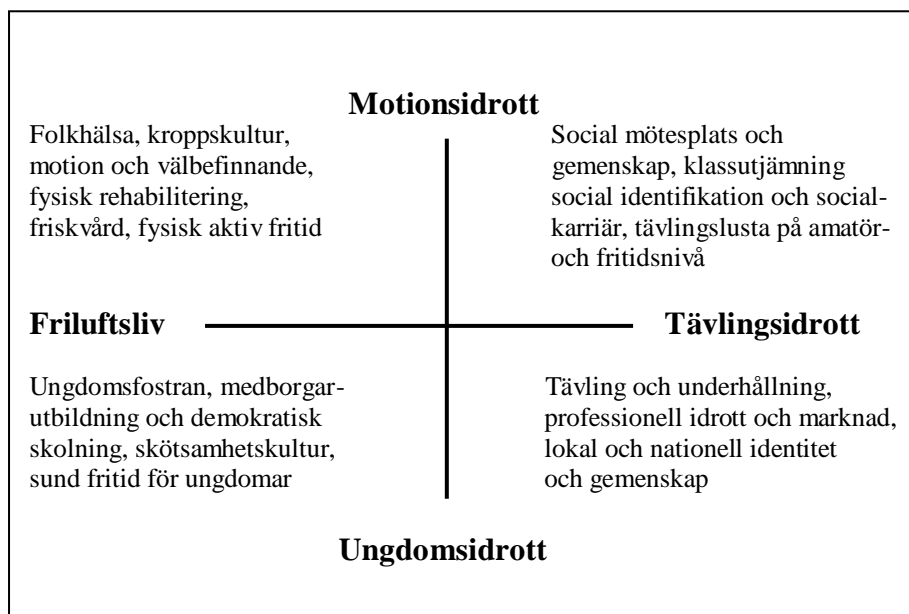
Jag kommer att använda både kvalitativ och kvantitativ metod. Den kvantitativa metoden kommer att användas för att belysa medlemsutveckling och utbredning i landet. Den kvalitativa metoden kommer att användas för att undersöka ideal, utveckling och verksamhet. För att få så bred och god uppfattning om vad som hänt kommer jag att försöka ta del av olika typer av källor och källkritiskt jämföra dessa sinsemellan samt med tidigare forskning.

Då det med få undantag inte finns några arkiv ordnade för volleybollklubbar kommer undersökningen att få en kartläggande karaktär och jag får helt enkelt se efterhand vad som går att hitta.

Teorin i uppsatsen kommer att utgå ifrån ovanstående visade litteratur och begrepp. Centrala begrepp för att finna svar på frågeställningarna om volleybollens etablering och utveckling är: *sportifiering, intensifiering, nyckelresurser, socialt nätverk* samt *pionjärföreningar* och *allmänna föreningar*.

För att ytterligare fånga in vilka ideal idrotten hade samt var klubbarna och förbund står i förhållande till samhället på ett översiktligt sätt tänker jag använda mig av Wijks analysmodell över idrottens grundläggande samhällsfunktioner.⁴⁰

Figur1: Idrottens grundläggande samhällsfunktioner

Källa: Johnny. Wijk, *Idrott, krig och nationell gemenskap - Om riksmarscher, fältsport och Gunder Hägg-feber*, sid. 22-26 (Stockholm 2005).

1.5 Avgränsningar

För att skapa en överblick men ändå begränsa mig över tid har jag valt att studera volleybollen från då det att volleybollen började visa sig lite mer kontinuerligt i landet under slutet av 40 – talet och hur verksamheten i landet ser ut fram till förbundets konstituerande.

⁴⁰ Johnny. Wijk, *Idrott, krig och nationell gemenskap - Om riksmarscher, fältsport och Gunder Hägg-feber*, sid. 22-28, (Stockholm 2005).

När det gäller förbundet och klubbarnas etablering och verksamhet tänker jag titta på den första 10-årsperioden, alltså 1961-1971.

För att inte drunkna i material jag valt att främst utgå ifrån årsberättelserna för SVBF och endast punktvis ta övriga mötesprotokoll i beaktande. När det gäller klubbarna har jag valt att undersöka Floby VK samt Kolbäck's VK. Båda klubbarna kommer från för volleybollen centrala distrikt men för att kunna vara talande för hela landet bör verksamhet från framförallt Stockholm, Småland och Skåne undersökas. Klubbarna har valts ut utifrån betydelse för sportens utveckling men även utifrån tillgången på källmaterial.

1.6 Källor

De källor jag huvudsakligen tänker använda är följande:

SVBF: Årsberättelser samt protokoll från 1961-1972 insatta efter datum med en innehållsförteckning. Den totala mängden material på SVBF är okänd med jag har framförallt använt mig av 1 kartong, inlämnad av förste ordföranden Einar Hamberg samt 1 pärm med verksamhetsberättelser. När det gäller undersökningen av SVBF:s verksamhet och ideologi har jag använt *Kontaktbladet*⁴¹ som var SVBF:s medlemsblad under åren 1962-1968. När verksamhetsberättelser och medlemstidningar används måste källkritisk hänsyn tas till att obekväma åsikter och kriser sällan framkommer.

För Floby VK finns arkivet i föreningens klubbрум i Floby, totalt ett 30-tal pärmar med protokoll, årsberättelser, verifikationer, räkenskaper, samt pressklipp. Jag har till största delen använt mig av årsmötesprotokoll och div. protokoll som totalt upptar ca 4 pärmar och 3 anteckningsböcker.

Detsamma gäller Kolbäck's VK där det finns årsberättelser samt diverse material från hela verksamhetstiden, totalt ett 20tal pärmar hos en eldsjäl inom Kolbäck och SVBF, Ilgonis Kalnins.

Intervjuer har genomförts med ett antal för volleybollen centrala personer som samtliga var med då volleybollen introducerades i Sverige varav de har en aktningvärd ålder. Därvid måste tidsaspekten tas i beaktande gällande de fakta som framkommit.

För att få en bredare bild av verksamhetens uppkomst har jag även gjort punktundersökningar av lokaltidningarna Falköpings Tidning och Köpings Posten, samt de rikstäckande tidningarna Aftonbladet, DN och Idrottsbladet. Urvalet har skett utifrån sparade

⁴¹ Kontaktbladet skall enligt uppgift finnas på SVBF men jag har tagit del av Floby VK:s sparade tidningar.

pressklipp som jag hittat eller tidpunkter för viktiga händelser. Lokal sportpress kan ha ett färgat lokalpatriotiskt förhållningssätt till de klubbar de beskriver. I denna undersökning betyder detta mindre då undersökning mestadels har letat efter ledtrådar om verksamheten och inte så mycket åsikter.

När det gäller den tidiga perioden innan SVBF har jag undersökt tidskrifterna Svensk Idrott 1947-1962. JUF – bladet, Frisksportaren samt KFUM:s Idrottsledaren har genomsökts med något års undantag mellan 1951-1962. Vallentuna Folkrörelsearkiv har besökt vilket har ett arkiverat material rörande Vallentuna VBK.

1.7 Disposition

Hela undersökningen kommer att präglas av kartläggningen över vad som finns att hitta när det gäller volleybollens historia i Sverige men för att skapa en fungerande ram har jag valt att redovisa resultatet utifrån tre större undersökningsdelar.

- Volleybollens intåg och tiden innan Svenska volleybollförbundet
- Volleybollförbundets konstituerande och första 10 verksamhetsår
- Klubbverksamheten

Varje delundersökning kommer sedan att bestå av delundersökningar och underrubriker för att följa upp respektive spår. Efter detta kommer en övergripande sammanfattning och slutsats samt till undersökningen tillhörande litteraturlista och bilagor.

2 Undersökning

2.1 Volleybollens intåg och tiden innan Svenska Volleybollförbundet

Den första undersökningsdelen kommer utgöra ett försök att måla upp en bild av hur volleybollspelet kom till Sverige. Ambitionen är att ge en överblick med några tillbakablickar på tidigt volleybollspel utan att ge anspråk på att vara en fullständig undersökning. Enskilda volleybollverksamheter kan alltså ha funnits som ej tas upp här men de presenterade utgör centrala spår i volleybollens utveckling.

2.1.1 Tidiga volleybollupplevelser och en centralt placerad resurs på Bosön

Den 1 juli 1947 tillträder gymnastikdirektören Pontus Lindberg som föreståndare för Bosön och rikskonsulent för RF. Som sin medhjälpare anställdes även hans hustru Svea Lindberg, även hon gymnastikdirektör i grunden.⁴² Varje år sedan 1935 anordnades RF:s populära kurs för förnings och distriktsledare på Bosön och redan 1948 fanns volleybollen på kursprogrammet med makarna Lindberg som instruktörer.⁴³ Pontus och Svea hade kommit i kontakt med volleybollen under en gymnastiklärarkonferens 1939 i Tyskland och fastnade för det mångsidiga spelet.⁴⁴ Under de efterföljande åren genomfördes volleybollinstruktion på Bosökurserna samt även på andra kurser och läger för organisationer och föreningar med allt som oftast entusiastiskt resultat vilket en kvinnlig deltagare återger: "[...] Nya idrottsgrenar för många av deltagarna var volleyboll och varpa. Särskilt den förstnämnda grenen vann stor popularitet."⁴⁵ 1956 spelades en mycket tidig volleybollturnering på Bosön som lockade sex herr samt tre damlag. Vinnare i herrklassen var ett lag från GCI (nuvarande Gymnastik och Idrottshögskolan) bestående av utländska studenter och damklassen vanns av hemmalaget Bosön.⁴⁶ Just på GCI

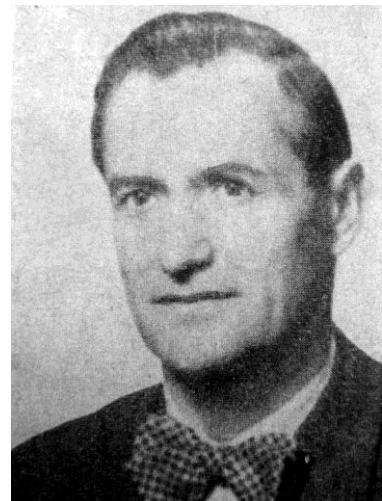

Bild 1: Pontus Lindberg 50 år.
Källa: Svensk idrott.

⁴² *Svensk idrott*, 1947, sid. 418.

⁴³ *Ibid.*, 1948, sid. 348.

⁴⁴ Intervju Sten Lindberg. 18/4-2011. Deltog gjorde även, Paul "Palle" Högberg (senare rektor för GCI/GIH samt Börje Tolgfors senare rektor för idrottshögskolan i Örebro)

⁴⁵ *Svensk idrott*, 1951, sid. 490.

⁴⁶ *Volleyboll*, Jubileumstidningen, nr. 5, 1986, sid 1.

spelades volleybollen tidigt och blivande gymnastikdirektörer instruerades av en estnisk anställd på skolan. En av de som fick upp ögonen för sporten var den på skolan verkande Olle Ljunggren som senare verkade som instruktör på många kurser och även skrev flera instruktionshäften för volleyboll.⁴⁷

På väg till Finland i mars 1960 stannade Östtyskland efter inbjudan till, på Bosön där de uppvisningsspelade för GCI elever vilket uppmärksammades i DN med kommentaren:

Utövad av elitspelare är emellertid volleyboll ett för åskådaren fascinerande spel och för utövaren en sport som kräver spänst, bollsinne och kondition.⁴⁸

Denna centrala kraft med en förespråkare för idrotten på en så betydelsefull position och med så brett kontaktnät inom svensk idrott skall inte underskattas för utbredningen. Våldigt många idrottslärare och ledare kom i kontakt med en idrott som under 50 talet förespråkades allt mer. RF och Pontus Lindberg var öppna för nya influenser och öppna för att ta in nya idrotter i Sverige. Som i ett led i detta var Lindberg initiativtagare till SBBF bildande 1952 samt SVBF bildande 1961 vilket jag återkommer till senare.⁴⁹

Bild 2: Sverige – Östtyskland, Källa RF

2.1.2 Smashar från öster dominerar och utvecklar svensk volleyboll

Den baltiska inverkan vid etableringen i Sverige syns stor. Framförallt kan man hitta två tydliga spår varav det ena följer Estniska flyktingar till Stockholm och det andra Lettiska flyktingar runt mälardistriktet. I samband med andra världskriget kom många ester över till Sverige och startade upp sitt nya liv. I Estland hade man redan hunnit spela volleyboll under ett antal år och väl rotade i Sverige började många åter ta upp spelet.⁵⁰ Två estländska spelare startade upp spel för invandrare under tidigt 50-tal i Engelbrekts folkskola i Stockholm och

⁴⁷ Intervju med Stina Ljunggren 25/3-2011.

⁴⁸ DN, 15/3, 1960.

⁴⁹ *Svensk idrott*, 1953, sid. 8, 1955, sid. 111.

⁵⁰ Nordisk familjeboks sportlexikon, band VI, sid 1305-1310, (Stockholm 1946)
Se även. Einar. Hamberg, *Einar från Rickul*, sid. 28, 83, (Boda Kyrkby 1997).

verksamheten utökades efterhand med även svenska spelare. Denna sammanslutning spelare blev sedermera med Einar Hamberg som representant högst delaktiga i volleybollförbundets bildande.⁵¹

Bild 3: Uppsättning av nät vid Krillan. Källa: Ilgonis Kalnins.

I slutet av 40-talet fanns det Lettiska flyktingkolonier i Kungsör, Köping, Hallstahammar Västerås, Enköping och Stockholm och i samband med dessa uppstod idrottsföreningar vilka oftast hade basket och volleyboll på

programmet. Den som fick störst påverkan på volleybollens utveckling var Köping Lettiska YMCA som bildades 1948. De volleybollintresserade i trakten samlades framförallt på lediga stunder under sommarmånaderna för att spela på "Krillan" i Köping.⁵² När intresset blev större började man fundera på att bilda klubb för att enklare kunna bedriva riktigt matchspel. Man fick då ett tips att gå till YMCA där man lovades att få starta en volleybollsektion. Ingen av spelarna hade någon erfarenhet att starta förening och man hade inte heller någon vetskap om YMCA:s kristna ideologi. Information om mötet spreds genom mun till mun metoden.⁵³

Verksamheten var relativt liten och bestod av 13 medlemmar.⁵⁴ Spelet bedrevs med egentillverkat nät och en inköpt boll per säsong. Trots en stor tävlingslust var det stora svårigheter att finna motståndare. I början på 50-talet förbättrades dock situationen något då många finska arbetare kom till Sverige med mångårig volleybollkultur i bagaget. Så småningom kom också verksamhet igång inom 4H och Frisksportförbundet men tyvärr var dessa grupper från början ovetandes om varandras existens. I slutet av 50-talet startade Kumlaturneringen där ovanstående lag möttes årligen. Även Köping själva startade 1958 en turnering, DV – pokalen som blev årligen återkommande och genom dessa turneringar fick fler och fler lag från olika delar av Södermanland och Västmanland samt Västsverige kontakt med varandra.⁵⁵

⁵¹ Hamberg. Einar, Einar från Rickul, sid. 78-79.

⁵² Kolbäcks VK, Kort sammanfattning 1948 – 2003, sid. 1-2. (Privat arkiv Ilgonis Kalnins)

⁵³ Intervju, Ilgonis Kalnins, Kolbäck, 28/3-2011.

⁵⁴ Kolbäcks VK, Kort sammanfattning 1948-2003, sid. 1.

⁵⁵ Ibid., sid. 1-3.

Bild 4: till vänster. YMCA 1949, Arthurs Brauns, Andrejs Zandbergs, Ilgonis Kalnins, Alfreds Sveicers, Ilgvars Tilmanis, Janis Puisis. Till Höger, Match i Kumlaturneringen mellan Kolbäck och Sollentuna. Källa Privat arkiv, Ilgonis Kalnins.

2.1.3 De ideella organisationerna tar ansatts

Volleybollen inom JUF och 4H

Den första egentliga organiseringen av volleybollspelet kom genom de ideella organisationerna, JUF (Jordbrukare – Ungdomens Förbund) och 4H (Huvud, Hjärta, Hand och Hälsa), dessa båda kom senare att uppgå i varandra som en gemensam organisation, Frisksportsklubbarna samt Korpen. Först ut var JUF och 4H som kraftsamlade och propagerade till sina medlemsföreningar att starta med volleyboll. I tidskriften *Jord och Ungdoms* referat från JUF:s ledarkurs på Bosön 1955 kunde man läsa kommentarer som

VOLLEYBOLLGLÖD UNDER VINTERVECKA, [---] 'i mitt distrikt skall det bli fart på volleybollen nu och på FM :et, då skall du få se på gnistor....', [---] istället gäller det nu att arbeta för högtryck för att få fram den här sporten och att få god bredd på den.

⁵⁶

Redan året innan hade volleyboll varit en av huvudaktiviteterna på organisationens kurs med fru Lindberg som instruktör⁵⁷ samt en av tävlingarna på riksstämman (Förbundsmästerskapen, FM) i Uppsala med Uppsala JUF distrikt som mästare. Volleybolltävlingarna, 10 lag bestående av 4 pojkar och minst 2 flickor ansågs vara en succé och ansågs nu ha slagit igenom

⁵⁶ *Jord och ungdom*, 30/6 1955, sid. 15.

⁵⁷ *Ibid.*, nr. 9, 1954, sid. 156.

i organisationens led.⁵⁸ Den stora utvidgningen av spelet kan man alltså härleda till 1954-1955 men redan 1951 då under ett sommarläger i Kil spelas volleyboll efter att finska deltagare visat på spelet.⁵⁹ Mästerskapen växte med varje år och i tävlingarna under sommaren 1961 meddelar Martin Westin som var ordförande i Sveriges 4H samt kassör i SVBF att 33 distriktslag med totalt 219 spelare deltog i årets volleybolltävlingar.⁶⁰

Bild 5: Floby JUF Damlag vid JUF:s Länsmästerskap i Ullevad 1961.
Källa : Privat arkiv Rune Nilsson

Även lokalt organiseras volleybollen inom JUF och 4H. Lokala serier sätts samman och viss uppmärksamhet fås även i lokal media. I Västergötland och speciellt Skaraborg var verksamheten stor och det spelades volleyboll hos de flesta JUF föreningarna. Rapporterna i media pekar på att den första offentliga volleybollmatchen i Skaraborg spelades i Gökhem den 25/7 1954, då man också skulle utse representanter till de första riksmästerskapen i Östersund.⁶¹ Serieverksamhet startar upp under våren 1956, JUF – serien för de lite äldre och 4H serien för 16 år och yngre.⁶² När verksamheten är som störst i början på 60-talet spelar ett 40-tal lag i tre serienivåer i ett nu gemensamt seriesystem för JUF och 4H.

I Stockholmsområdet går antalet lag stadigt uppåt från 1955 fram till SVBF:s bildande och toppåret 1962 fanns hela 44 seriespelande lag i 9 serier inom 4H rörelsen i Stockholms län. Därefter går volleybollverksamheten ner i samband med SVBF:s start av seriespel.⁶³

Anledningen till att spelet spreds så pass snabbt under 50 och framåt bör tillskrivas framförallt den centrala placeringen av idrotten ner i en färdig organisation. Varje år samlades ledare/konsulenter för distrikten ute i landet till fortbildningskurser, ofta på Bosön. Här kom man i kontakt med volleybollen och spelets uppbyggnad och ideologi verkade passa JUF rörelsen och jordbrukarungdomen perfekt. I JUF idrottsnämnd beslutar man att spelet skall ingå som en ny tävling i FM varje år. Man propagerade hårt för spelet och målade upp att volleyboll skulle bli det nya stora bollspelet i Sverige. Det JUF främst pekade på som fördelar var:

⁵⁸ Ibid., nr. 19-20, 1954, sid 342-343.

⁵⁹ Ibid., nr. 17-18, 1951, sid. 196-197.

⁶⁰ SVBF, Mapp 1, Protokoll VU- sammanträde nr 3, 15/8-61.

⁶¹ Falköpings Tidning, 20/7, 1954.

⁶² Ibid., 19/6, 7/6, 12/6, 1956.

I JUF serien, Floby, Grolanda, Jäla och Ullene. I 4H serien, Floby, Grolanda, Sätuna och Vilske.

⁶³ JUF 60 år, sid. 48-51.

1. Volleyboll är ett lika charmerande spel för alla åldersgrupper, för män och kvinnor, flickor och pojkar.
2. Kraven på utrymme och utrustning är små.
3. Volleyboll är spelet för alla småklubbar som saknar riktig idrottsplats.
4. Spelet kan spelas lika bra ute som inne, året runt.
5. Det är ett skojigt spel, fängande och spännande. Det ger härlig och perfekt motion och är samtidigt ett spel för elitävlingar med seriematcher och internationellt utbyte.⁶⁴

Denna bild bekräftas också av den mångårige ledaren i Floby JUF, Rune Nilsson som säger att efter ha läst om volleyboll i en artikel blev vi nyfikna på spelet som skulle passa att spela på vilken idrottsplats man än hade tillgång till. Det behövdes inga dyra omkostnader och det skulle nog fungera bra på landsbygden.

Bild 6: Läger vid Ekåsen, Säm 1959. Källa. Privat arkiv Rune Nilsson

”Vi provade då en gång och gick dit

och vi spelade bara över ett rep, mellan två stolpar. Vi mätte upp då volleybollsplan, jag minns det var fortfarande lite snö så vi rita i snön och sådär.”⁶⁵

Under hösten samma år som SVBF bildas visar statistik från JUF på att det i Riksmästerskapen ställde upp sammanlagt 33 distriktslag från 16 av 19 distrikt deltog i volleybollturneringen med sammanlagt 219spelare vilket visar på en bred geografisk spridning.⁶⁶ Orsakerna till att det blev just volleyboll som JUF valde som central idrott är ej fullt belyst. Sedan tidigare hade man länge praktiserat arbetstävlingar som plöjning, mjölkning och odling men tagit avstånd från den moderna idrotten med ”sitt osunda nöjesliv”⁶⁷ Under 40-talet förändras bilden och idrotts- trekamper kom in på programmet och idrottsledarkurserna startar. Nu skulle det tävlas i organisationen. Idrotter som fotboll bojkottades dock, möjligen tyckte man spelet var för våldsamt och hade för stor skaderisk. Intressant är förövrigt att JUF-idrotten verkar mera jämställd än den externa idrottsrörelsen. På 50-talet kom volleybollen in på programmet och presenterades som ”spelet vi väntat på”.⁶⁸

⁶⁴ *Jord och ungdom*, 31/7 1955, sid. 9.

⁶⁵ Intervju med Rune Nilsson, 7/2- 2011.

⁶⁶ *Jord och ungdom*, nr. 8, 1961, sid. 17. Samt SVBF, Mapp 1, Protokoll VU- sammanträde nr 3, 15/8-61.

⁶⁷ Lindroth. J, *Arbete, gymnastik eller idrott*, sid. 83.

⁶⁸ *Jord och ungdom*, 31/7 1955, sid. 9.

Möjligen sågs detta ses som ett för JUF bättre alternativ än gymnastiken eller fotbollen som man var tydligt skeptisk till.⁶⁹

Volleybollen inom Frisksportsförbundet och KFUM

Frisksportförbundet jobbade för sunda kroppsvanor där träning, avhållsamhet från alkohol samt bildning och ett ridderligt sätt, var centrala budskap.

Volleybollen kom in i frisksportarnas förbund några år senare än i JUF och fanns först 1958 på organisationens riksläger. Ganska snart när man dock många potentiella volleybollutövare. På lägret i Gränna fanns över 1000 deltagare och ett 30tal volleybollmatcher spelades redan första dagen. FK Havsörnen från Klagshamn visade sig tidigt vara de som hanterade spelet bäst.⁷⁰ Havsörnarna spelade volleyboll tidigt. Redan 1955 drog pionjären Erik Alexandersson igång volleybollspel utomhus på Limhamns idrottsplats efter att ha fått upp ögonen för spelet genom danskarna som varit igång redan ett antal år. Intresset spred sig och flera spelare från Malmö Frisksportsklubb deltog på träningarna och startade så småningom egen verksamhet. Malmös damer liksom FK Havsörnen utmärkte sig redan tidigt och deltog båda i de första inofficiella SM tävlingarna på Bosön 1961 Deltagande i laget från Malmö var bl.a. tre systrar Hedengård vilket inte är ett helt obekant namn i volleybollkretsar.⁷¹ Skånes distrikt har sedan dess varit ett av de starkaste distrikten i Sverige, både inom Frisksportsförbundets egna tävlingar och volleybollförbundet. Några bevis för Frisksportsförbundets betydelse är att tre frisksportare valdes in i SVBF:s första styrelse⁷² samt att åtta medlemsföreningar av totalt 30 i början av 1962 är frisksportföreningar.⁷³ Men Frisksportsförbundet bidrog även med stor läger och kursverksamhet samt med propaganda för spelet i sin medlemstidning.⁷⁴

Inom KFUM var inte volleybollen lika stor. På organisationens Bosökurs i augusti 1956 visades spelet för 23 idrottsledare, vilket är den äldsta ledtråden som går att hitta i *Idrottsledaren*, vilket var KFUM:s medlemsorgan.⁷⁵ Idrotten tas dock upp först till 1958 som specialidrott i KFUM förbundet där basket, friidrott och handboll är de stora idrotterna.

⁶⁹ Lindroth. J, Arbete, gymnastik eller idrott? sid. 83-91.

⁷⁰ *Frisksport*, nr. 6, 1958, sid. 10-11.

⁷¹ www.frisksportmalmo.se, 2011-03-29, kl 15:05. Samt intervju med Rune Hansson 25/3-2011.

⁷² *Frisksport*, nr. 5, 1961. Sid. 21.

⁷³ *Ibid.*, nr. 4, 1962. Sid. 9.

⁷⁴ Se bland annat *Frisksport*, nr. 4, sid. 22, nr. 5, sid. 8.

⁷⁵ *Idrottsledaren*, nr. 5, 1956, sid.3.

Volleyboll finns endast med två föreningar och 20 spelare.⁷⁶ Redan nästa år börjar man dock propagera centralt för idrotten och skriver följande i sin medlemstidning:

Framför allt fick vi konstatera att volleyboll inte bara är en sport för sommarläger och konferenspauser utan i allra högsta grad värd att tagas upp på idrottsavdelningarnas program. Och det är det jag hoppas på genom dessa rader. [...] Volleyboll kommer. Gör ett försök.”⁷⁷

2.1.4 Analys över tiden innan SVBF:s bildande

Volleybollens intåg och första etableringsfas får sägas bestå av de tre spåren ovan. Bosön och de centrala ledarkurserna som hölls för RF, idrottslärare, organisationer och specialförbund måste ses som en central punkt då ansvarig för kurserna, Pontus Lindberg propagerade för volleybollen samt hade kontakter inom såväl RF, GCI samt media. Här kan vi se paralleller till resonemanget kring det sociala nätverkets betydelse som Stark presenterar i *folkhemmet på is*.

Vilka typer av föreningar och grupperingar var det då som började spela? Här skiljer sig det klart mellan de baltiska och finska föreningarna samt volleybollspelet som uppstod inom de ideella organisationerna. Esterna och Letterna som kom till Sverige bildade kompigång där de idrottsintresserade ofta började med volleyboll. Budskapet spreds muntligt och man var tydligt tävlingsinriktade. Allt i enlighet med karakteristik för de *allmänna föreningarna* enligt Yttergren. Den andra föreningskategorin, *pionjärföreningarna* var tydligt säsongsinriktade, man tävlade men med tydlig social och motionsinriktning samt var likt associationerna tillkomna genom påbud ovanifrån. De ideella organisationerna bestämde sig en efter en att ta upp volleyboll på sitt centrala program och propagerade därefter för volleyboll utan förbehåll. Man ville uppnå en ny folkidrott som alla kunde utöva och man lyfte fram enkelheten, tillgänglighet och att det passar för såväl motion som elitspel. Det som däremot skiljde sig mot de pionjärföreningar Yttergren beskriver vid sekelskiftet är att de ofta hade över och medelklassdominans medans det framförallt i JUF och 4H var arbetare och lantbrukarungdom som spelade.

Klart är att framväxten av spel och turneringar genom JUF/4H samt Frisksportarna och de baltiska lagen verkar ha växt upp åtskilt utan att mötas i matcher osv., då det inte finns några spår av att matcher eller gemensamma kurser skall ha ägt rum. Vi kan även se en

⁷⁶ Ibid., nr. 6, 1958/1959, sid.11.

⁷⁷ Ibid., nr. 4, 1959/1960, sid 3.

parallell till vårt grannland Norge där det var en annan ideell organisation AIF som spred volleybollen genom sin redan utbredda organisation. På samma sätt kan man givetvis säga att JUF och Frisksportarna kunde uppnå så snabb spridning i landet då de redan hade en väl fungerande verksamhet över stora delar av landet med rikstävlingar i andra grenar och idrotter.

Var står då volleybollens ideal i ett samhällsperspektiv under denna period på framförallt 50 – talet? Enligt Wijks analysmodell så pekar de flesta ledtrådarna mot att idrotten finns på den övre halvan mot motionsidrott, där JUF:s och Frisksportsförbudets ideal är centrala och pekar mot aktiv fritid, folkhälsa, social gemenskap, ungdomsfostran samt tävlingar på amatörnivå. Bilden är dock inte entydig och förskjuts dock något mot tävlingsidrotten om vi tittar på de baltiska lagen som mer utpräglat hade ambitionen att tävla.

2.2 Volleybollförbundets konstituerande och första 10 verksamhetsår

Under 50-talets andra hälft hade som ovan beskrivits volleybollen växt och utökat sin verksamhet i Sverige och Stockholmsområdet utifrån flera av varandra oberoende spår.

En sen kväll 1959 kommer dåvarande chefen på Bosön Pontus Lindberg till Engelbrekts folkskola i Stockholm där en grupp ester spelat volleyboll under ett antal år och bjöd in till ett möte angående möjligheterna att få fram en ny riksiddrott.⁷⁸ I april fanns ombud från fem klubbar och sammanslutningar på Bosön. De närvarande var: Kallhälls bollklubb, Suomalainen Seura (Finska föreningen), Sweda Dataregister (Sundbyberg), Årsta Volleybollklubb, representanter för det som skulle bli Sollentuna Volleybollklubb samt Pontus Lindberg som även var initiativtagare till Bosöns IK. Förberedelserna resulterade i bildandet av Volleybollalliansen vars primära syfte var att upprätta ett Specialförbund (SF) och att sammanföra olika klubbar i Stockholmstrakten för spelutbyte.⁷⁹ Orsaken till att Lindberg kallade till mötet just vid denna tidpunkt är svårtolkat men en anledning kan vara att Lindberg nu fått vetskap om JUF och 4H:s seriespel ute i landet samt att RF redan 1957 blivit medlemmar i FIVB⁸⁰. Volleybollen skulle nämligen få OS-status i Tokyo 1964 och motivet för RF att driva fram ett eget specialförbund stärktes troligen därmed. Volleybollalliansen övergår senare till att bli Stockholms Volleybollförbund 11/9-61.⁸¹

Svenska volleybollförbundet bildas den 3 juni 1961 vid ett konstituerande möte på Bosön.⁸² Mötet antog de på förhand av Einar Hamberg med hjälp av RF:s Torsten Wiklund, framarbetade stadgarna och grundorganisation, ett fantastiskt arbete. Ett löfte om att GCI Olle Ljunggren skulle ta ordförandeskapet föll strax innan konstituerandet då Ljunggren trodde att volleybollen skulle komma att ingå i handbollsförbundet vilket skulle innebära en inte fullt så stor arbetsbörda. Hamberg blev då SVBF:s förste ordförande och behöll den posten fram tills 1969 trots att han tänkte sig att lämna över redan efter en övergångsperiod på tre månader.⁸³ Vid sidan av Einar Hamberg utgjorde också Sven Olof Müller en viktig kraft i förbundets

⁷⁸ Hamberg, E, Einar från Rickul, sid.78.

⁷⁹ SVBF, mapp 1 1960-1962, sid. 1, Protokoll volleybollalliansen 27/4-60.

⁸⁰ *Volleyboll*, Jubileumstidningen, nr. 5, 1986, sid 1. (FIVB hette vid tidpunkten ännu IVBF)

⁸¹ SVBF, mapp 1 1960-1962, Protokoll VU- Sammanträde nr.4.

⁸² *Närvarande vid mötet var, Norrtälje BF, Frisksportförbundet, FK Havsörnen, Norrköpings Frisksportklubb, Finska Föreningen, Katajaiset Västeråsin, Smålands Idrottsförbund, Köpings DV, Lettiska KFUM, Söders Frisksportarklubb, Volvo Fritidsklubb, Bergholmsklubben, Sollentuna VK, Kallhälls BK, Sveriges 4H (förb.), Sveriges 4H (JUF).*

⁸³ Vita pärmen Einar Hamberg, Brev från Einar Hamberg till generalsekreterare Bengt Wiksell 2010-11-17.

arbete som sekreterare fram till 1970 samt Martin Westin som var ordförande i Sveriges 4H, i posten som kassör.⁸⁴

Bild 7: Fr. v. Bo Bengtsson (RF), Christer Malm, Einar Hamberg, S-O Müller

Källa: Foto: Åke Lager, (privat arkiv Åke Sandberg)

Organisationen

SVBF var som jag nämnt ovan redan från början god trots att förbundet från början helt saknade anställd personal. De ideella tankarna genomsyrade verksamheten och många obetalda timmar genomfördes av de olika utskotten och kommittéerna.⁸⁵

I årsberättelsen för första verksamhetsåret kan man utläsa att tre specialidrottsförbund (SDF) bildats och att två ombudsmän finns ute i landet.⁸⁶ Fem år senare har organisationen växt till sju SDF och sju ombudsmän.⁸⁷ Ytterligare fem år senare är siffran 13 SDF och åtta ombudsmän.⁸⁸ När det gäller anställd personal går förbundet från att 1962 anställa sin första deltidsanställda administrativa kanslipersonal till att först under våren 1970 flytta in till egna lokaler och anställa kanslisten på heltid. Till detta anställdes en konsulent, Willy Grönberg,

⁸⁴ *SVBF:s första styrelse: Ordförande Einar Hamberg Sollentuna. Vice ordförande Fritz Strömqvist. Norrköping. Sekreterare Sven-Olof Müller, Stockholm. Kassör, Martin Westin, Stockholm. Övriga, Erik Alexandersson, Limhamn, Bengt Callermo, Sollentuna, Eivor Ericsson, Norrtälje, Rafael Brunberg, Stockholm, Janis Dragoris, Köping, Antii Jakisalo, Kallhäll, Nisse Östby, Stockholm.*

⁸⁵ *Volleyboll*, nr 5 1986, sid. 1.

⁸⁶ SVBF, Årsredovisning, 1961/62, sid. 3.

⁸⁷ *Ibid.*, 1965/66, sid. 6.

⁸⁸ *Ibid.*, 1970/71, sid. 5.

som kom att stå för ett stort arbete när det gäller att sprida sporten i landets skolor etc.⁸⁹ Först under undersökningens sista år 1971 anställs ytterligare personal, den förste generalsekreteraren samt två kanslibiträden för SVBF vars medlemsantal exploderat vilket vi kommer se nedan.⁹⁰ En slutsats kan således dras att trots att idrotten växte relativt snabbt så bestod den ideella grundtanken under undersökningsperioden fram mot de sista två åren då kanslisttjänsten och en konsulent anställdes. Den ekonomiska verkligheten var tuff och organisationen hölls liten. Kopplat till de kategorier för idrottens *intensifiering* som Sjöberg och Sandahl använder kan vi se att slutsatsen blir tvetydig. Organisationen breddas med bildandet av fler och fler SDF med mer personer engagerade ute i landets olika delar. Samtidigt har SVBF länge en defensiv central personalstrategi då man endast hade en deltidsanställd personal fram till 1970.

En viktig detalj som indirekt framgår av materialet genom klubbanslutningen och de undersökta tidskrifterna är att volleybollens organisation likt ishockeyn från början växte fram i befintliga nätverk bestående av framförallt 4H, Frisksportarna och KFUM:s centrala förbund såväl som ute i distrikten. Detta var till stor fördel för spridningen under framförallt de första åren. Många kontakter fanns ute i landet och flertalet 4H och JUF-föreningar bildade nya volleybollföreningar för att bättre passa in i volleybollförbundets ramverk.

Medlemsutveckling i SVBF

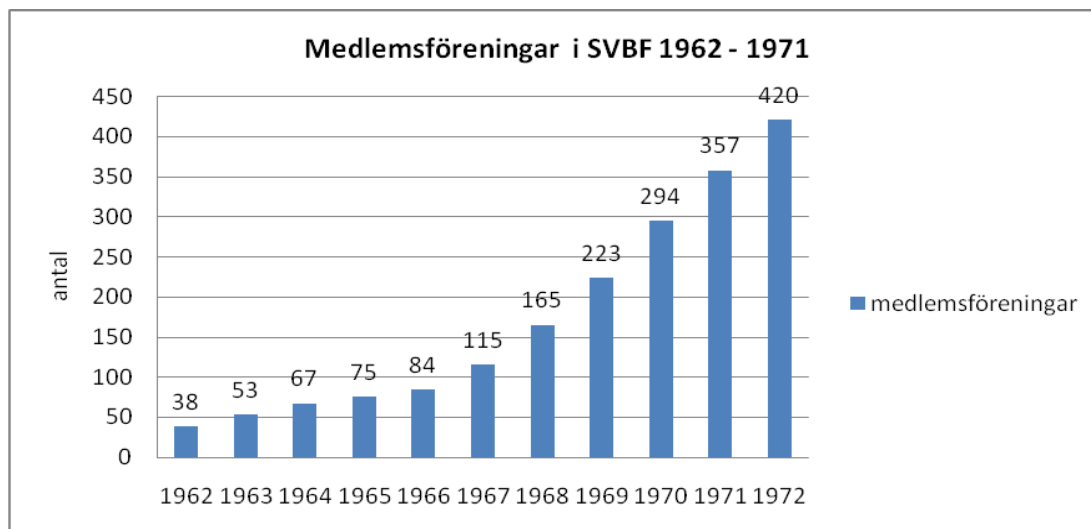
I RF:s årsberättelse över 1969 kan man läsa att volleybollen är den idrott som växer snabbast inom RF.⁹¹ Medlemsutvecklingen tar ordentlig fart från början under de tre första verksamhetsåren för att sedan bromsa upp med två år med mindre procentuell ökning. Från 1966 ser vi sedan en remarkabel utveckling med stora ökningar varje år och volleybollen är en av Sveriges mest expansiva idrotter.

⁸⁹ Ibid., 1969/70, sid. 5.

⁹⁰ Ibid., 1970/71, sid. 5.

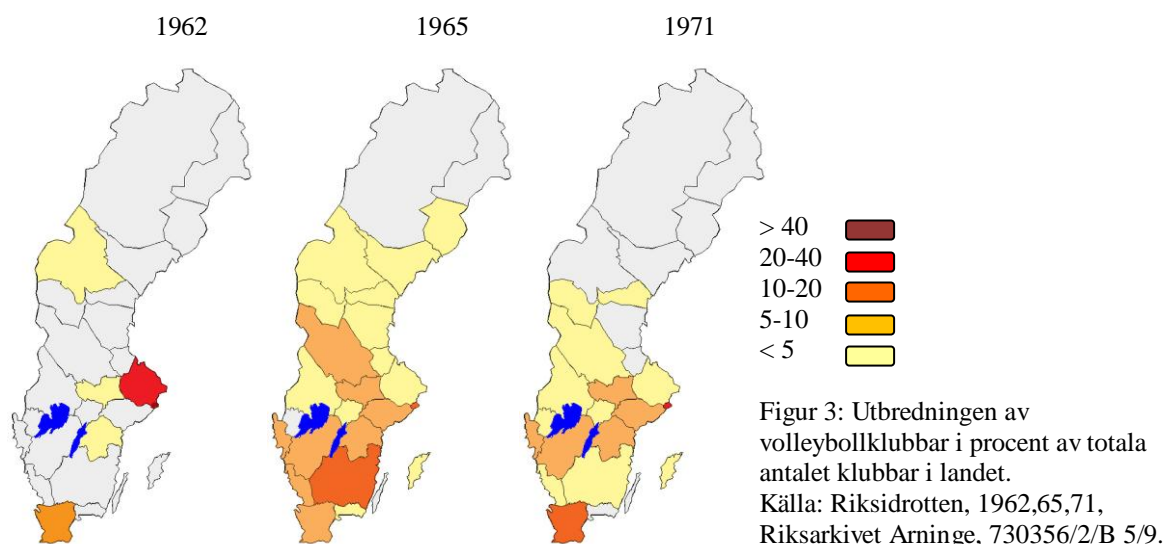
⁹¹ RF, Riksarkivet Arminge, 730356/2/B 5/9, Verksamhetsberättelser (Riksidrotten), 1969.

Figur 2: Föreningsutveckling SVBF 1962-1971

Källa: SVBF, Årsredovisningar, 1961/62 – 1970/71.

Utbredningen i antalet SVBF anslutna föreningar går från att vara centrerad runt Stockholmsområdet 1962 till att sprida sig framförallt nedåt i landet med starka fästen i Västergötland och framförallt Skåne tre år senare. När undersökningsperioden är slut 10 år senare kan vi se att hela södra Sverige med undantag för Bohuslän har etablerad volleybollverksamhet med Småland som nytt starkt distrikt men att även spridningen norrut har startat med Dalarna och Västmanland som relativt starka fästen.

Jämfört med ishockeyns etablering som Stark visar på kan man se att volleybollen har mycket aktivare och snabbare utveckling. (Bilaga 1 A och B) Ishockeyn går från att vara 7 klubbar efter år 1 till att vara 35 efter 10 verksamhetsår medans volleybollens siffror visar på 38 klubbar efter år 1 till att vara 357 efter 10år. Stark skriver att ishockeyn etableras i bandyns

fotspår medan volleybollen liksom jag ovan nämnt går i de ideella organisationernas fotspår och har ett så gott som färdigtuppbyggt nätverk för volleyboll. Detta då att volleybollen har spelats i Sverige i ca 10 år innan SVBF bildas medan ishockeyn var en helt okänd idrott från start. Det skall dröja till 1937 innan ishockeyns expansion tar fart och Stark pekar på införandet av tipsmedlen till idrotten och att därav ishockeyn får råd till utförligare hockeypropaganda. Volleybollens starka expansion under andra hälften av 60-talet går knappast att tillskrivas ökad tillgång på pengar för propaganda. I årsredovisningarna från förbundets tidiga går att läsa citat som, ” Propagandakommittén har i avsaknad av ordförande bedrivit sin stilla slummer från förra året. [...] Några centrala engagemang i propagandasyfte har icke direkt förekommit utöver ordinarie instruktions och upplysningsverksamhet.”⁹² och man skriver upprepade gånger att det är brist på personal och pengar för att genomföra önskvärd PR.⁹³ Däremot har volleybollen sedan åren innan SVBF:s start och under efterföljande år fått god hjälp och indirekt propaganda genom Olle Ljunggrens undervisning på GCI⁹⁴ samt att det ute i distrikten bedrivits egna PR initiativ och att de ideella organisationerna visat fortsatt intresse för sporten och deltar i kurser och lägerverksamhet.⁹⁵ Till skillnad från hockeyn får aldrig volleybollen något fäste i media vilket kan komma att bli avgörande för idrotternas fortsatta utveckling efter undersökningsperioden.⁹⁶ Vid en snabb jämförelse med den 10 år äldre idrotten basket och handboll så ser vi faktiskt att volleyboll växt förbi 1971 med 357 föreningar mot 315. Upp till handbollen är det dock en bit kvar, 809 föreningar.⁹⁷ (Bilaga 2)

Tydliga paralleller går att dra med volleybollen i Norge. Från början växte volleybollen i en utomstående organisation. I Norges fall handlade det om AIF och i Sverige framförallt om 4H och JUF rörelsen. Det var från början kvinnorna som stod för spridningen idrotten i Norge. I Sverige ser vi inte detta men samtidigt ser vi att intresset för idrotten är relativt jämlik och spelet inom 4H och JUF uppmuntrar inledningsvis till detta genom sina regler med minst 2 tjejer på planen. En ytterligare parallell vi kan se är att ett centralt ordnat seriespel från förbundshall kom igång under 60-talet i båda länderna och att ökningen i båda ländernas

⁹² SVBF; Årsredovisning, 1963/64, sid. 3.

⁹³ Ibid., 1965/66, sid. 17.

⁹⁴ Ibid., 1962/63, sid. 3.

⁹⁵ Ibid., 1963/64, sid. 3.

⁹⁶ Ulf. Wallin, *Sporten i spalterna - sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress under 100 år*, sid. 68 (Göteborg 1998). Samt ”VOLLEYBOLL I PRESSEN”, Åke Lager vid Göteborgs Universitet, medieuppgift, informationsteknik, ht 1976. Finns i Låda från Bengt Andersson märkt, Till SVBF, Tidningen volleyboll, Spring Cup etc. Inlämnad 1998.

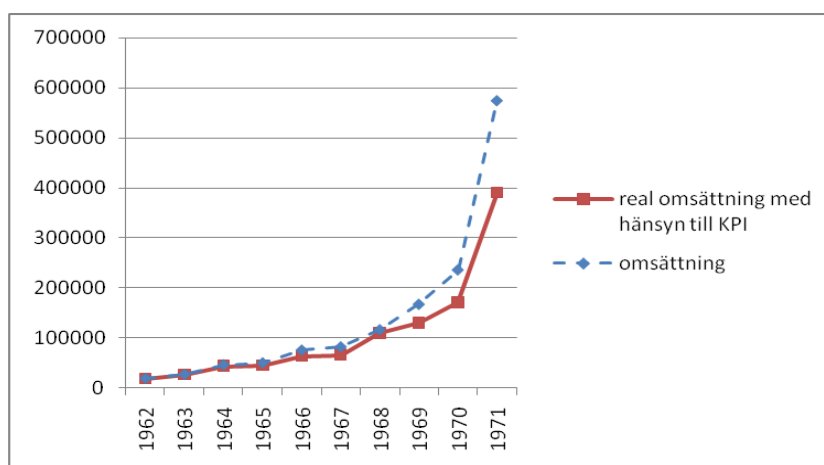
⁹⁷ RF, Riksarkivet Arminge, 730356/2/B 5/9-11. Verksamhetsberättelser (Riksidrotten) 1962-1972.

föreningsantal knutna till respektive förbund kan sammankopplas med att redan befintliga 4H och i Sveriges fall även frisksportklubbar klubbar går in i förbunden.⁹⁸(Bilaga 3) I Sverige ombildas dock ofta 4H klubbarna till rena idrottsföreningar innan inträdet i SVBF. (se exemplet Floby VK)

SVBF:s omsättning

För att få en annan bild av utvecklingen av SVBF:s verksamhet kan man titta på ekonomins utveckling. Här kan man direkt se att det är en otrolig utveckling av de resurser förbundet lyckas göra tillgängliga till verksamheten om än från en mycket låg startnivå. Under samtliga verksamhetsår i undersökningen stiger omsättningen med ett medeltal på 45% och med det sista året 1971 som topp då omsättningen stiger med hela 129% (siffrorna uträknade med hänsyn till konsumentprisindex, KPI). Siffrorna indikerar således en intensifiering av förbundets arbete.⁹⁹

Figur 4: SVBF:s omsättning 1961-1971

Källa: SVBF, Årsredovisningar, 1961/62 -1970/71. Samt SCB.

Tittar på man på de olika kostnadsposterna i omsättningen så finner man att antalet nya poster som eventuellt skulle styrka en intensifiering ytterligare är relativt få. Vad som dyker upp i redovisningarna under undersökningsperiodens gång är exempelvis de självklart viktiga posterna avlöningar, arvoden och särskilda ersättningar, samt enskilda landslagskostnader. Den post som kanske sticker ut mest är ökningen av kostnader för kursverksamhet som stiger kraftigt från att vara 6108kr för verksamhetsåret 1967/68 till att vara hela 81408kr för

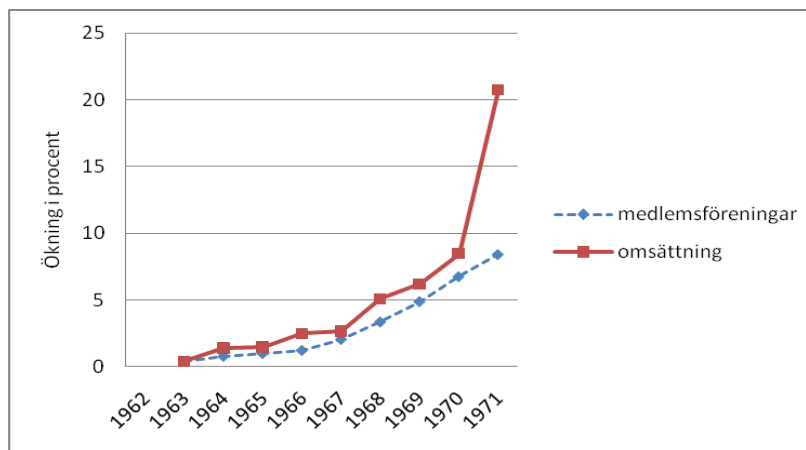
⁹⁸ SVBF, Årsredovisning 1967/68, sid. 18. *Frisksport*, nr. 5, 1961, sid. 21.

⁹⁹ SvBF, Årsredovisningar 1961/62-1970/71. Samt www.scb.se.

1970/71¹⁰⁰, vilket visar på att kurs efterfrågan ökar i samband med att antalet spelare ökar men även att SVBF nu börjar få ordentlig struktur på kursverksamheten vilket förbundet själva konstaterar med en rad olika instruktörskurser samt de lyckade centrala lärarkurserna.
101

Kopplar vi ihop omsättningen med medlemsutvecklingen kan vi fortsatt stärka tesen om en intensifiering av SVBF:s verksamhet. Kurvorna följer varandra relativt väl fram till 1970/71 då omsättningen stiger kraftigt. Detta beror till stor del på införandet av anställd generalsekreterare, nya dyrare lokaler men framförallt en dyrare landslagsverksamhet med arrangemanget av Spring Cup på hemmaplan 1971

Figur 8: Utveckling gällande antalet medlemsföreningar och omsättning 1962-1971

Källa: SVBF, Årsredovisningar 1961/62 – 1970/71.

Sammantaget går SVBF:s organisation mot en intensifiering under undersökningsperioden men då framförallt under periodens sista två år.

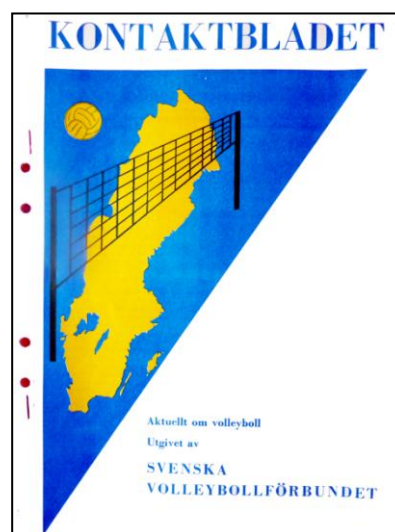
¹⁰⁰ SVBF, Årsredovisningar, 1967/68 -1970/71.

¹⁰¹ SVBF, Årsredovisningar, 1967/68, sid. 4, 1970/71, sid. 6. Samt Volleyboll, nr 4-1970, nr 4- 1971.

Mentalitet och ideal hos volleybollförbundet.

För att kunna få en bild av vilka ideal, se vilken inriktning SVBF ville driva sin verksamhet åt samt få en överblick över vilken typ av idrott volleyboll var i Sverige har jag kategoriserat och läst in ledarsidornas budskap i SVBF:s medlemsorgan Kontaktbladet vilket sedermera blir tidskriften Volleyboll. Resultatet visar på att man genom hela undersökningsperioden lyfter fram fokus mot kommande och spelade nationella och kanske framförallt internationella matcher och tävlingar, en offensiv landslagsstrategi. För att visa på ett exempel står det i Kontaktbladet nr 1, 1964, sid. 1:

Bild 8: Kontaktbladet SVBF medlemstidning 1962-1968.

Vi har även andra önskemål. Vi hoppas få skriva om stundande internationella framgångar på tävlingsfronten. [...] Kan vi inte göra oss gällande resultatmässigt sett så kan vi i alla fall skaffa oss välbehövlig rutin. Det resultatmässiga hoppas vi skall komma inom en inte alltför avlägsen framtid.

Den näst vanligaste yttringen är uppmaning om att satsa på ungdomen och här inkluderas även skolvolleybollen. Tätt efter kommer förbundets önskan om att klubbarna och distrikten skall jobba vidare med propaganda och nyrekrytering av såväl medlemmar för att få idrotten att växa i Sverige. Nedan i figur 5 ser man hur ofta förekommande olika kategorierna var. Om man studerar förändringar över 10 år går det skönja tendenser om att idealiteten stod högt i kurs hos SVBF:s grundare vilket senare minskade, i alla fall i vad som propagerades utåt¹⁰² Intressant är att ledare som involverar träningsmängd och träningskvalitet inte ökar under den senare delen av undersökningen utan ligger vid 20% under hela perioden. En ökning hade stärkt intensifieringstendensen av verksamheten ytterligare. Några nya kategorier dyker upp längs vägen. Under slutet av 1960-talet kommer ledare som involverar damvolleybollen som enskild företeelse¹⁰³, samhällsnytta och fostran¹⁰⁴, etik inom volleybollen¹⁰⁵ och även debatten om medias bevakning av volleybollens

¹⁰² Kontaktbladet, Floby VK:s arkiv, nr. 4, 1962, sid. 1. Nr. 5, 1963, sid.1. Nr. 2, 1967, sid. 1.

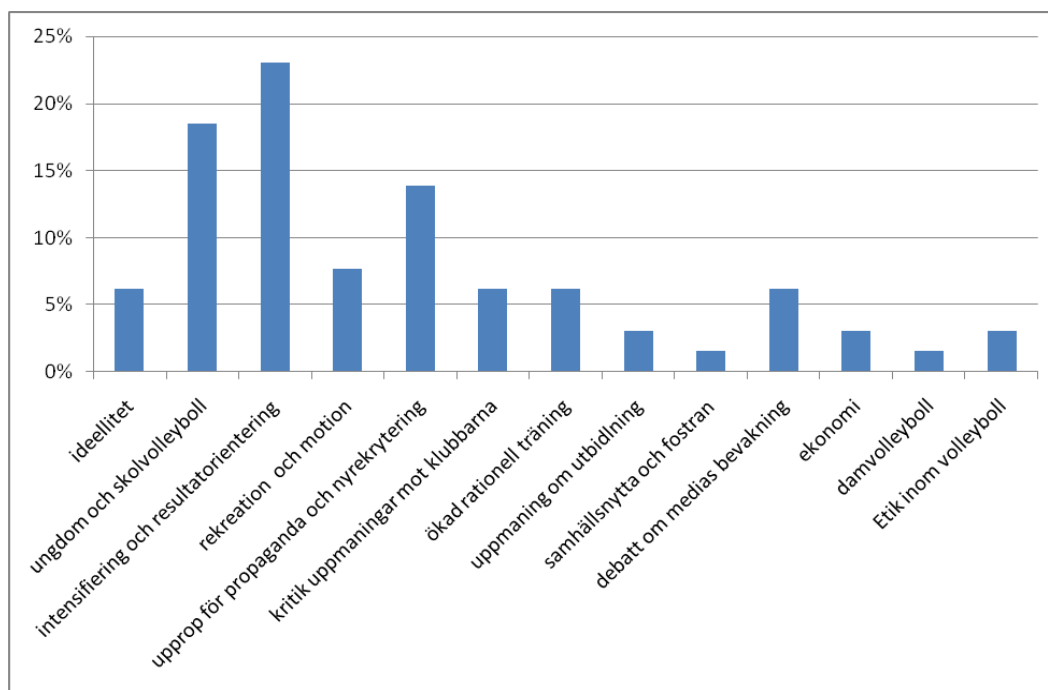
¹⁰³ Ibid., nr. 2, 1968.

¹⁰⁴ Ibid., nr. 1, 1966.

¹⁰⁵ Ibid., nr. 6, 1968.

tävlingar och evenemang vilken ansågs med bittra kommentarer vara allt för undermålig.¹⁰⁶ (Se även bilaga 4 A och B)

Figur 5: Ledarströmningar i kontaktbladet och tidskriften Volleyboll 1962-1971.

Källa: Kontaktbladet 1962-1968, Floby VK arkiv. Volleyboll 1970-71 (ej 1969), privat samling Åke Sandberg.

Vid ett försök att åter placera in volleybollen i Wijks analysmodell för idrottens samhällsfunktioner finner vi att volleybollen under tiden för SVBF:s tio första verksamhetsår går från att vara en ungdomscentrerad motionsidrott till att vara en mer och mer renodlad tävlingsidrott. Motionsidealerna och viljan att bli en stor folksport propageras också men är tydligt underordnat tävlingsresultaten. Detta kan sättas i förhållande till den sportifieringsprocess fram mot den moderna idrotten som många klubbar inledde runt sekelskiftet. Vid sekelskiftet fanns en skillnad mellan pionjärklubbarna och de allmänna klubbarna, där de allmänna samt pressen gick i spetsen för den åretruntbaserade tävlingsidrotten medan pionjärklubbarna fortfarande hade den sociala säsongsbetonade rekreationsverksamheten som huvudfunktion.¹⁰⁷ Volleybollen befinner sig någonstans mellan dessa två kategorier och kan sägas avspegla förvandlingen mot den moderna tävlingsidrotten med att samtidigt försöka bevara rekreationsidealerna och att vara massornas idrott.

¹⁰⁶ Ibid., nr. 5, 6, 1966.

¹⁰⁷ Yttergren. L, sid. 132-133.

Bild: 9 Ingvar Svarén och Kjell Elwing blir instruerade av Dr Josef Cespi under hans en månad långa instruktionsturné 1965.

Källa: Privat arkiv Rune Nilsson.

Här kan också en jämförelse med hockeyn göras som redan från början var än mer tävlingsinriktad. Propagandan genom uppvisningsmatcher var och ansågs betydelsefull hos såväl hockeyn som volleybollen under uppstartsåren. Intressant är att även båda idrotterna från start ville framstå som småskaliga och kostnadseffektiva. Efter hand tar hockeyn upp fostrandet som en central roll i spelet vilket volleybollen inte gjort utan mer pratade om samhällsansvar för ungdomen på ett generellt plan.

Idag försöker volleybollen trots ibland motsatta rubriker framhäva sig som världens mest jämställda idrott. Jag har ovan beskrivit att kvinnorna redan från start var aktiva i spel och de unika mixade lagen var regel i JUF:s turneringar. När SVBF bildades togs dock ett annat strategiskt val. Man satsade på herrlandslaget och började med serieverksamhet endast för herrar från start, ett kontroversiellt beslut. Först när herrlandslaget var etablerat skulle man satsa på damerna.¹⁰⁸ Ordförande Einar Hamberg säger ” – Jag ville göra volleybollen till en respekterad idrott i vårt land och tvätta bort den stämpel av ”fruntimmerssport” som en del satt på oss. Därför tyckte jag att det var viktigt att få fram ett hyfsat herrlandslag.”¹⁰⁹ Först skall tilläggas att som ett av få specialförbund anordnades SM för båda könen första verksamhetsåret vilket är ovanligt.¹¹⁰ Fram till 1966 års årsmöte hade en speciell Damkommitté funnits inom SVBF. Kommittémedlemmen och damtränaren från Bosön, Sten Lindberg ansåg dock att kommittén medförde att övriga i SVBF inte arbetade nämnvärt för damverksamheten. En motion lämnades in och antogs på årsmötet och den nya skrivelsen fick stor betydelse då begreppet jämlikhet på allvar infördes. Året efter avskaffades Damkommittén, serieverksamhet för damer startades och landslagets verksamhet säkrades.¹¹¹

¹⁰⁸ Intervju med Sten Lindberg, 12/2 -2011.

¹⁰⁹ *Volleyboll*, nr. 5. 1986. Sid. 9. Vissa skribenter i tidningen beskrev i början sporten som en frökensport vilket inte gillades från förbundshåll. Se tidskriften *Se* 19/11-64. Skribenten i DN hänvisar också till detta och ger en annan bild. DN, 15/3 -1960.

¹¹⁰ Eva Olofsson, ”RF och kvinnorna” i Lindroth. J & Norberg. J, *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903 – 2003*, sid. 381, (Stockholm 2002).

¹¹¹ Intervju med Sten Lindberg, 12/2 -2011. Samt Floby VK, handlingar Floby VK 1/1-66-30/6-67, Motion till Svenska Volleybollförbundets årsmöte 1966, 21/9-66.

Klubbverksamheten

I detta kapitel kommer två av de tidigaste klubbarna presenteras. Urvalet har som tidigare nämnts skett utifrån vilket källmaterial som varit tillgängligt samt vilka klubbar som varit betydelsefulla historiskt sett. Andra klubbar som man direkt hade velat ha med i kartläggningen över 60-talets stora är givetvis Sollentuna VK och Lidingö SK.

2.3.1 Floby VK

”Hoppa högt, hoppa högt och slå hårt – Åh Floby VK”

Floby VK är känd som ”Guldbyn” som spräckte Lidingö SK dominans och segerrad med 16 raka herr SM guld med sin vinst 1982 med ett lag bestående av endast lokala spelare. Klubben har sedan vunnit ytterligare ett guld, 1997 och haft flera framskjutna placeringar på både dam, herr och inte minst ungdomssidan. Floby placerar sig idag på plats 4 i maratontabellen över Allsvenskan och Elitserien, har deltagit i Europacupspel men huserar numer i division 1.

Historien om volleybollen runt Floby tar en ny vändning och stort steg den 14 december 1961.¹¹² På ett möte i Floby JUF:s volleybollsektion beslutas att verksamheten skall övergå i Floby Volleybollklubb (Floby VK). Stadgar skrivs, styrelse¹¹³ väljs och ansökan till SVBF förbereds och skickas in tre dagar senare som ett svar på den uppmaning man fått från förbundet om anslutning till det unga förbundet. Det gällde att bli registrerade före 31/12 för att det unga förbundet skulle få större chans till påverkan och berättigade till bidrag nästkommande år. Stadgarna var Sveriges Riksidrottsförbunds (RF) normalstadgar där inledningstexten är att klubben ” [...] har till ändamål att genom utövning av idrott och friluftsliv verka för höjande av medlemmarnas andliga och fysiska fostran samt för främjandet av god kamrat- och idrottsanda.”¹¹⁴ Anledningen till övergången till egen förening var att JUF i dåvarande form inte fick vara med i förbundets nya seriesystem och hade heller inga

¹¹² Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, sid 3-4, protokoll 14/12-61.

¹¹³ Ordförande var Gerhard Krus, Sekreterare May Johnsson, kassör Elof Bergström samt materialförvaltare Harald Henriksson. Revisor pionjären Rune Nilsson, tidigare ledare och ordförande i Floby JUF. Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid 3, inträdesansökan till SVBF, samt Protokollbok 1 1961-1965, sid. 5, årsmötesprotokoll, 26/1-62.

¹¹⁴ Floby VK, Protokollbok 1, 1961 – 1965, Floby VK stadgar 14/12 -61.

ambitioner att bedriva den typ av verksamhet.¹¹⁵ Antalet medlemmar i klubben vid bildandet var 23, 15 män och 8 kvinnor. Medlemmarna hade spelat volleyboll i Floby JUF under ca 7 år med seriespel mot lokala lag samt riksmästerskap i JUF:s regi. Den 16 januari 1962 upptas Floby Volleybollklubb (FVK) i SVBF som förening nummer. 21¹¹⁶ och den 6 februari upptas klubben även i RF.¹¹⁷

Verksamhet och resultat under 10 år

Floby VK var då liksom det fortfarande är en ensektionsförening. Verksamheten som bedrivs är uteslutande volleyboll med undantag för inkomstbringande dansaftnar under ett antal år. Ett rum tillhandahölls på vinden i JUF – lokalen som får fungera som klubbрум för möten och förvaring. Träning bedrevs från start vid tre tillfällen i veckan, en gång i veckan i ”Lilla Hallen”, Centralskolan i Floby, samt två tillfällen utomhus. Redan från start var träningsflit önskvärd och påhejad vilket framgår av den återkommande träningsstatistiken i årsberättelserna. Flitigast under det första året var Ingvar Svarén med 56 träningar av 57 möjliga och på damsidan, May Johansson med 40 träningar.¹¹⁸ Träningsfliten ökar under 60-talet vilket kan ses genom att det 1965 utfördes 968 träningar av totalt 59 personer. Samma uträkning fyra år senare visar att 1652 träningar utfördes av 52 personer, ett nästan fördubblat träningsnitt.¹¹⁹

Klubben har länge problem med hallutrymme och flyttar under andra hälften av 60-talet in till Falköping för inomhusträningar och matcher. Först när den nya idrottshallen står färdig 1971/72 kan man flytta tillbaka.¹²⁰ Mot slutet av undersökningsperioden var klubben också framgångsrik arrangör och kronan på verket var utan tvekan Spring Cup matchen mellan Sverige och Frankrike, våren 1971. Trots att matchen slutade med förlust, 8-15, 1-15, 10-15¹²¹ var arrangemanget en succé med nytt publikrekord för volleyboll i Sverige, 750 åskådare.¹²²

¹¹⁵ Intervju med Rune Nilsson 7/2 2011. Vid 11.25 av intervjun.

¹¹⁶ Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, sid 6, årsmötesprotokoll 26/1-62.

¹¹⁷ Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid 9.

¹¹⁸ Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid. 29-33, årsredovisning 31/12-62.

¹¹⁹ Floby VK, Protokollbok 1. sid. 2, årsmötesprotokoll 15/1-66. Samt Handlingar 1/8-69-30/6-74, sista sidan, träningsstatistik 1968-1969.

¹²⁰ Floby VK, Handlingar 1/1-66-30/6-67, Sid 70. Samt handlingar, 1/8-69-30/6-74. verksamhetsberättelse 71/72, 24/8-72,

¹²¹ Matchprotokoll 5/4-71, Handlingar 1/7-71 - 30/6-72.

¹²² Floby VK, handlingar, 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 70/71, 20/8-71.

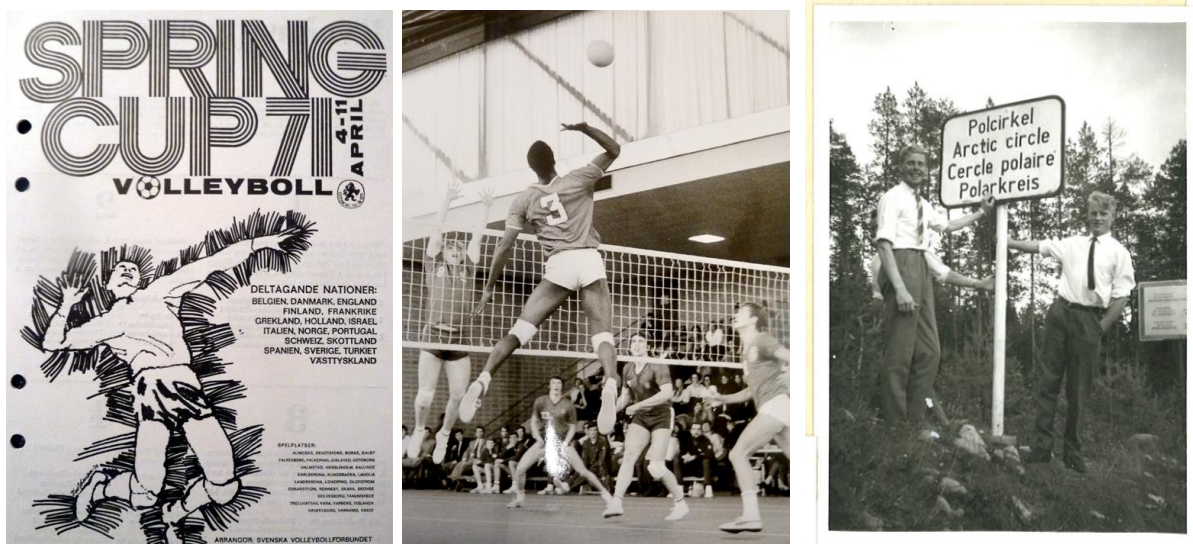

Bild 10: till vänster: Spring Cup poster 1971. Källa: Floby VK:s arkiv. Bild i mitten. Severin Granvorka Frankrike anfaller mot Sveriges block och försvar i Odenhallen, Falköping. Källa RF. Bild till höger. Elof Hedström och Harald Henriksson vid Floby JUF:s resa till riksmästerkapen 1962, en tävling som Floby vann 1956 (FT 26/7-56.) Källa Privat arkiv Rune Nilsson.

Hur gick då spelet under de första tio åren? Parallellt med volleybollförbundets seriespel deltar spelarna under något år i JUF:s seriespel, vilket nu bestod A och B-klass, där B-klassen är en mixklass.¹²³ 1962 spelade herrarna seriespel i division II Västra Sverige, vilket också fungerade som första kvalsteg till SM slutspelet.¹²⁴

1964 spelar Floby VK för första gången i division 1, landets högsta serie som spelas i en söder och en norr division. Platsen har man tilldelats efter att Kalev dragit sig ur serien. Laget har det tufft i konkurrensen och man kom sist men kan slutligen klara sig kvar i serien efter kval.¹²⁵ Året efter åker man dock ur för att med den förkrossande statistiken 46-0 i set vinna andra divisionen under den korta säsongen 1966.¹²⁶ Under sex raka säsonger placerar sig sedan Flobys herrar på en tredjeplats för att förlora det efterföljande kvalet till slutspelet och når aldrig medaljerna i SM.¹²⁷

I avsaknad på seriespel spelade damerna tre träningsmatcher första året mot lokala lag och fick 5-5 i total setkvot.¹²⁸ Till SM 1964 blev laget inbjudet till SM i Köping där man överraskade alla och avancerade till semifinal. Efter två raka förluster slutar man på en fin

¹²³ Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid. 10-11, seriebestämmelser 1962.

¹²⁴ Ibid., sid. 15-17, information om SM-kvalificering, 14/5-62.

¹²⁵ Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, sid. 39-46, årsmötesprotokoll 31/1 -65.

¹²⁶ Floby VK, protokollbok 2, sid 16-24, årsmötesprotokoll 16/8-66. (man spelade serien under januari – juli, för att kunna starta nästkommande serie på hösten och spela höst-vår).

¹²⁷ Floby VK, Handlingar 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 71/72, 24/8-72.

¹²⁸ Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid. 29-33, årsredovisning 31/12-.62.

fjärdeplats efter förluster mot Kolbäck och Borås.¹²⁹ Året efter deltar man åter i SM och kommer nu 5a.¹³⁰ På damsidan fanns inte förbundsserien förrän 1967/68 utan klubben deltar fram tills dess i Västsvenska inomhusserien och Västergötlands damserie.¹³¹

Floby VK representeras också vid ett antal tillfällen i landslaget. Först ut är Inge Bergström och Åke Krus som tar en plats i truppen till Danmarksmötet i Malmö 1964.¹³² Två år senare deltar klubbens två första damer i landslagsspel, Torhild Torstensson och Anita Andersson.¹³³ Säsongen 1969/70 tar klubbens första storstjärna, Mats Ekman ett ordentligt kliv rakt in i landslaget där han framöver kommer vara en tongivande spelare.¹³⁴

Medlemsutvecklingen i Floby VK

Antalet medlemmar i klubben är relativt konstant från konstituerandet till slutet av undersökningsperioden då antalet likt volleyförbundets medlemssiffror exploderar.

Antalet herrar är under hela perioden större än antalet damer med förhållandet ungefär 2 till 1, exempelvis är fördelningen 1968, 23 herrar och 12 damer.¹³⁵ Anledningen till utvecklingen kan kopplas till att ungdomsverksamheten växer ordentligt de sista åren på 60 – talet.¹³⁶ Året efter fortsätter klubben att växa med den nya sporthallen Floby.¹³⁷ Siffrornas skall också läsas med vetskapen att klubben under perioden mellan 1963 och 1969 kontinuerligt haft i runda tal mellan 50-80 personer i träning men att alla inte varit fullgoda medlemmar pga. ej inbetalda medlemsavgifter.¹³⁸

¹²⁹ Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, sid. 39-46, årsmötesprotokoll 31/1 -65.

¹³⁰ Floby VK, Protokollbok 2 1966-1968, sid. 1-7, årsmötesprotokoll 15/1 -66.

¹³¹ Floby VK, Protokollbok 1 1961-1965, sid. 39-46, årsmötesprotokoll 31/1 -65.

¹³² Floby VK, Protokollbok 1, sid 24-29, årsmötesprotokoll 16/1-64. Samt Handlingar 1962-1965, Landskampsfolder Sverige – Danmark.

¹³³ Floby VK, Handlingar 1962-1965, sid 284.

¹³⁴ Floby VK, Handlingar 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 69/70, 31/7-70.

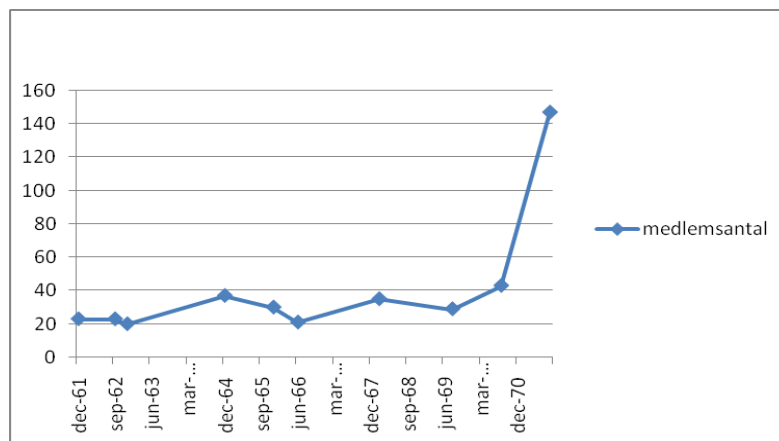
¹³⁵ Floby VK, Årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser, 1961-1972. Samt handlingar 1/8-69-30/6-74, sista sidan, träningsstatistik 1968-1969.

¹³⁶ Floby VK, Handlingar 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 70/71, 20/8-70.

¹³⁷ Floby VK, Handlingar Floby VK, 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 71/72, 24/8-72.

¹³⁸ Floby VK Handlingar 1/8-69-30/6-74, verksamhetsberättelse 70/71, 20/8-71.

Figur 6: Medlemsutvecklingen i Floby VK 1961 -1971

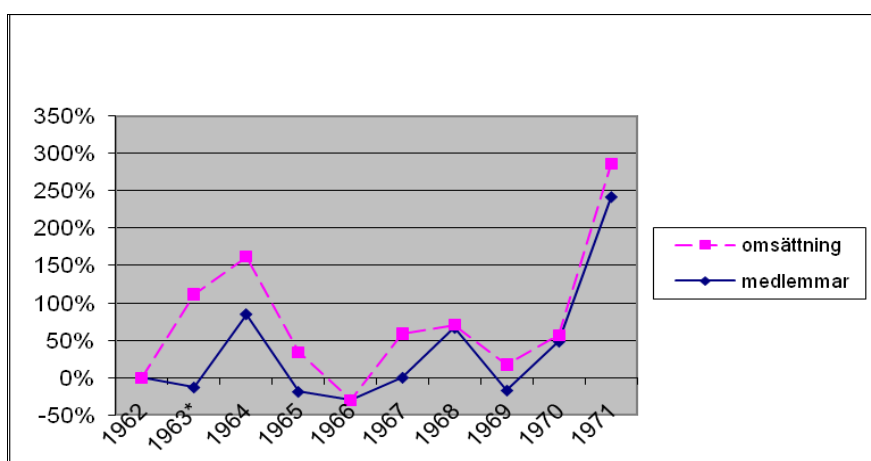

Källa: Floby VK, Årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser 1961-1971

Kommunala anslag och dansaftnar

Klubbens ekonomi är förhållande vis kärv under 60 talet. Under de två verksamhetsår som återges under 70-talet ses dock en liten förbättring med nya inkomstkällor som GF-alliansens¹³⁹ dansaftnar och arrangemanget av Spring Cup som ger ett nyttigt tillskott i kassan.¹⁴⁰ Omsättningen följer mer eller mindre utvecklingen av antalet medlemmar och vi ser en kraftig ökning av båda variablerna under säsongen 1970/71, vilket sammanfaller med SVBF:s utveckling under samma period.

Figur 7: Årlig utveckling i medlemstal och omsättning i procent

Källa: Floby VK, årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser, 1961-1972.

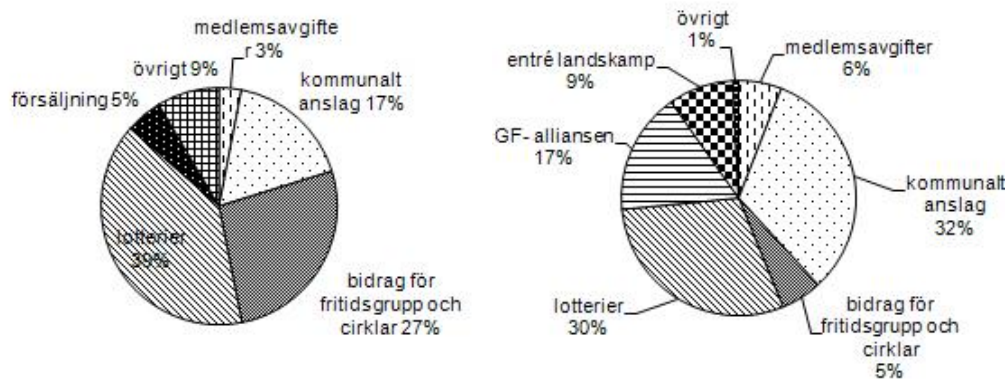
¹³⁹ Grolanda IF – Floby VK alliansen. Grolanda är ett lokalt fotbollslag.

¹⁴⁰ Floby VK. Handlingar 1/8-69 – 30/6-74, vinst och förlusträkning för 70/71.

Det således inte att tala om någon större intensifiering av verksamheten utifrån en ekonomisk aspekt utan snarare en förhållandevis defensiv utveckling där kostnaderna följer medlemsutvecklingen. Likt föreningar som tidigare undersökts av Sjöberg i Norrtälje ökar omsättningen mycket under 60-talet och även så i Floby VK:s fall, där genomsnittsomsättningen över undersökningens sista 5 år mer än fyra gånger större än under de tidiga åren 1962-1966 (Bilaga 5)¹⁴¹

Inkomstfördelningen förändras något från början av 60-talet till det tidiga 70-talet. 1964 är lotterier, kommunala anslag och kommunalt bidrag för fritidsgrupper och cirklar dominerande. 1971 har betydelsen av de kommunala bidragen minskat och in som en stor viktig post är dansaftnarna och för det undersökta året inkomster från landskampen i Spring Cup. Medlemsintäkterna är påfallande låga, vilket är genomgående för hela perioden, dels med anledning av att alla som deltar inte betalar men framförallt av de mycket låga avgifterna. Årsavgiften för 1963 var 4kr och 3kr för skolungdom.¹⁴² Kostnaden stiger något men det är först under slutet av undersökning höjs röster för en ordentlig höjning av medlemsavgiften vilket resulterar i att kostnaden blir 25kr och 10kr för skolungdom för 1972/73 års verksamhet.¹⁴³

Figur 8: Floby VK:s inkomstfördelning 1964 och 1971.

Källa: Floby VK, årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser, 1961-1972.

Vi kan även här återkoppla till Norrtälje där klubbarnas där framförallt flersektionsföreningarna men även specialföreningarna ökade sin andel av lotteri och festinkomster under perioden vilka för Floby VK var en central inkomst. Det offentliga

¹⁴¹ Floby VK, årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser, 1961-1972.

¹⁴² Floby VK, Protokollbok 1, årsmötesprotokoll, 7/1-63.

¹⁴³ Floby VK, Handlingar 1/8-69 – 30/6-74, årsmötesprotokoll, 24/8-72.

bidragens betydelse ökade i Norrtälje till att vara mer eller mindre avgörande under slutet av 60- talet och är så även i Flobys fall, där inkomsten från det kommunala anslaget är hela 31% som enskild inkomst. Det som starkt skiljer mot de tidigare undersökta klubbarna är de låga inkomsterna från medlemsavgifterna. Här kan man eventuellt dra slutsatser kring att olika andra specialförningar i exempelvis tennis och gymnastik så är volleybollen i Floby framväxt ur jordbrukar och arbetarideal med en gissningsvis åsikt att det inte skall kosta någonting att vara med.

Floby VK:s föreningskultur och förhållande till kommunen

När det gäller vilka värden och ideal som gällde i föreningen från bildandet till 1971 finns relativt få spår att finna. Stadgarna som skrevs är RF:s standardstadgar¹⁴⁴ och det finns ingen klubbtidning där ledande personer i klubben framför sina åsikter. Det som finns är skrivelser till styrelsen i olika frågor samt att man kan dra slutsatser utifrån verksamhetsberättelserna. Som jag ovan nämnde är träningsflit något som klubben sätter värde i och den som tränat flest tillfällen omnämns vid årsmöte och i verksamhetsberättelserna. Redan från start är det tydligt att resultaten är viktiga vilket om inte annat visas genom att protester har införts till SVBF vid ett antal tillfällen då man ansett att orätt skett i samband med matcher.¹⁴⁵ Dock vill man inte vinna framgång genom aktiv rekrytering av andra lags spelare. Det fanns inga direkta övergångar att prata om under denna period. Inte förrän 1979 värvar Floby sin första spelare, Tord Ödvall från Tidaholm.¹⁴⁶ Klubben verksamhet var också länge helt baserad på ideellt arbete. I Augusti 1970 ser vi de första tendenserna till en professionalisering då en tränare utifrån George Lucazi,, erbjuds 100kr för att hålla i ett tvådagars träningslägret inför säsongen.¹⁴⁷ På samma möte uppstår också en diskussion om huruvida ett tränararvode borde utgå till tränarna för klubben lag. Diskussionen slutar i en utredning och ett betänkande till styrelsen. Vi kan läsa:

Floby VK är en förening som allt sedan sin tillblivelse haft svårt att täcka sina utgifter. Att budgeten överhuvudtaget har kunnat balanseras beror till stor del på de uppoffringar som medlemmarna gjort. Klubbens alla förtroendeposter är ju också oavlönade. [---]

¹⁴⁴ Floby VK, Protokollbok 1, 1961 – 65, sid. 1.

¹⁴⁵ Floby VK, , Handlingar 1/1-66-30/6-67, protest, 11/12-1966.

¹⁴⁶ Falköpings tidning 9/1- 79.

¹⁴⁷ Floby VK, Handlingar 1/8-69 – 30/6-74, styrelsemöte 20/8-1970.

Utredarna vill dock varna för den trend som är på gång inom klubben. Floby VK är en ideell förening som bygger på att förtroendeposter inom klubben skall vara oavlönade.¹⁴⁸

Klubbens ekonomi var som ovan visats beroende av anslag från kommunen. Förhållandet mellan föreningen och kommunen speglas likt tidigare visats av bland annat Sjöberg av ett ömsesidigt beroende där kommunen önskar hjälp med att hitta lämplig sysselsättning för ungdomen, och att driva en fungerande verksamhet i ortens idrottsanläggningar och sporthallar. Sjöberg visar på att klubbarna ofta snabbt läser av samhällsbehovet och tenderar att utnyttja detta till att erhålla ökade resurser för representationslagen. I fallet Floby VK kan läsas i utskick till ortens föreningar att en utredning visat att det finns ett stort behov för fritidssysselsättning för ungdomen i Floby. Utredning vill hitta samarbete med föreningar som kan hjälpa till att ordna lämpliga träffpunkter och aktiviteter för ungdomarna, vilket samtidigt kanske kan gynna föreningarna själva.

Givetvis är vi tacksamma om ni då vill ordna något program eller göra PR för er verksamhet[~~felstav~~] ,och på så sätt kanske intressera några ungdomar för ett aktivt deltagande i de föreningar som har ungdomsverksamhet på sitt program.¹⁴⁹

Det går inte att utläsa om Floby VK bidrar i just detta projekt men i årligen återkommande brev till kommunen för att ansöka om det så viktiga anslaget till föreningen kan man läsa formuleringar som:

[...] Dels har klubben förut aldrig hävdat sig så bra i den nationella konkurrensen, dels kunde ungdomsverksamheten utökas väsentligt. [...] Dessutom planeras en serie för ungdomar inom kommunen. [...] För att lugnt kunna arbeta vidare är klubben i stort behov av bidrag. Vår förhoppning och vårt mål är att ge bygdens ungdom en klubb med en verksamhet som ger medlemmarna chans till idrottsligt utbyte med landets elit inom området. Volleybollen är ännu inte Sveriges populäraste sport men dock världens.¹⁵⁰

Detta visar på att precis som Sjöberg beskriver situationen i Norrtälje kommun under 50 och 60- talet så spelar Floby medvetet eller omedvetet på ungdomen som en nyckelresurs för att få tillgång till större medel och kunna utöka verksamheten.

¹⁴⁸ Floby VK, Handlingar 1/8-69 – 30/6-74, betänkande från kommittén för utredning av arvode, 5/8-1970.

¹⁴⁹ Floby VK, Handlingar, 1/7-68 – 30/6-69, Till föreningar och organisationer i Vilske, 29/10 -1968.

¹⁵⁰ Floby VK, Handlingar 1/7-68 – 30/6-69, Till Vilske kommunfullmäktige 22/8-68.

2.3.2 Kolbäcks VK

Kolbäcks volleybollklubb brukar räknas som Sveriges äldsta och bildades redan 22 september 1948 som Köpings Lettiska YMCA vilket kort beskrevs i kapitel 2.3. 1951 bestämmer sig man för att överföra verksamheten till Köpings Daugavas Vanagi (DV).¹⁵¹ I brist på inomhustider var den huvudsakliga säsongen länge sommartid och turneringarna, DV-pokalen samt VOLVO- pokalen i Köping och Kumlaturneringen.

1961 deltog Köpings DV i de inofficiella SM tävlingarna och placerade sig på femte plats. Samtidigt hade en av eldsjälarna, Francis Malnacs anställt flera volleybollspelare på sin firma, Marv i Kolbäck. Detta sammanföll också med att den nya gymnastiksalen i Kolbäck var klar, vilken turligt nog för volleybollen var för liten för både handboll och tennis. Plötsligt fanns en efterlängtd inomhushall för spel och kärnan av volleybollsektionens medlemmar bodde i Kolbäck, varav man började fundera på att flytta verksamheten dit.

Klubben hade så långt aldrig erhållit något bidrag från kommunen och när nu hallhyra tillkom blev den ekonomiska situationen svår. Vid ett möte med kommun framkom att om klubben skulle representera Kolbäck skulle den lika ställas med andra idrottsföreningar och få bidrag. Valet var nu enkelt. Vid ett extra årsmöte 29/6 1962 beslutades att separera med Köpings DV och fortsätta verksamheten i Kolbäck under namnet Kolbäcks Volleybollklubb. Tävlingsdräkten bestod av de för lettländare självklara färgerna, vinröd tröja och vita byxor.¹⁵²

Mästertakter och motgångar – Ideal och träningsflit

Klubbens störta merit är segern vid landets första officiella SM efter seger mot Kallhäll, siffrorna (15-5, 11-15, 12-15, 15-10, 17-15) i Solna i september 1962. Klubben har producerat många starka spelare. Fram till 2003 har 25 egna produkter representerat landslaget. Några av profilerna är Robert Malnacs med 114 landskamper, Marie Holsten/Bork, 29 landskamper samt Annika Granström med 22 kamper.¹⁵³

¹⁵¹ Daugavas Vanadi är en benämning på en lettisk förening som bildades i exil med syfte att hjälpa landsmännen i hemlandet som var under ockupation.

¹⁵² Kolbäcks VK, kort sammanfattning 1948 – 2002, (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

¹⁵³ Kolbäcks VK, Västmanlands volleybollförbund 1944-1987, sid.10 (privat arkiv Ilgonis Kalnins)

Bild 10: Kolbäcks SM lag 1962:

Bakre ledet fr. v. Lagledare F. Malnacs, I. Tilmanis, B. Granback, E. Darzius, I. Kalnins.

I främre raden H. Alkanis, A. Jovert, L. Westerberg, G. Bakos.

Källa Arninge, RF/2/K1 84,100 bilder

Segern 1962 följdes upp med nya segrar 63 och 65. Herrlaget drog sig Elitserien 1984 men kom tillbaka 1991 efter en sammanslagning med Mölntorps VK vilket startade en 6årig sejour fram till 1996 då herrlaget åter lades ner. Totalt har det hittills inneburit 28 säsonger varav 16 i högsta serien.¹⁵⁴

Damlaget bildades först i efter flytten till Kolbäck. Förutom SM saknades riksomfattande tävlingar så för att få bättre fart på damverksamheten startades Marv – pokalen, vilket blev en populär tävling. Damlaget avancerade snabbt och tog redan sitt andra år 1963 SM silver och lagets glansperiod inleds då man placerar sig som sämst tvåa och med SM-guld 65 och 69. Laget drar sig ur serien inför 1974/75 år serie och får efter bråk med förbundet starta om i division 3. Laget kommer tillbaka med ytterligare en bra period i Elitserien 1995-1997 med ett ungt hemvävt lag. Totalt har damerna hittills spelat 37 säsonger varav 26 i högsta serien.

Förutom representationslagen har Kolbäcks VK haft en bred verksamhet med stor ungdomsverksamhet, vilken på allvar byggdes ut andra hälften av 60-talet¹⁵⁵ Lite ovanligare i Sverige är en period av stor motionsverksamhet och en egen motionsserie med som mest 18 lag och 150 deltagare 1977/78. Tyvärr dog

Bild 11: Kolbäcks VK Damlag 1968/69. Källa: Privat arkiv Ilgonis Kalnins.

¹⁵⁴ Ibid., sid. 1-4.

¹⁵⁵ Kolbäcks VK, verksamhetsberättelser 1968/69. Sid. 1.

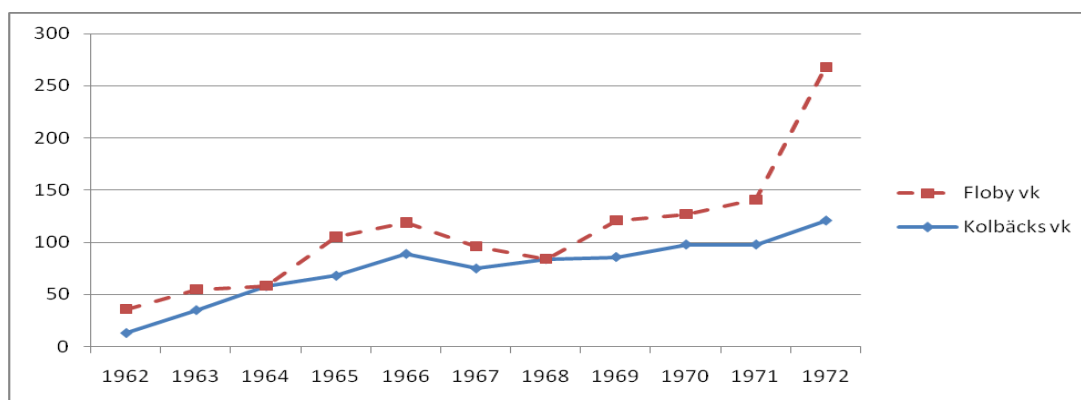
succén ut då fritidsstyrelsen ville förändra lokalfördelningen och klubben tvingas prioritera. Detta speglar ju direkt Sjöbloms resonemang om att hälsoinriktad idrott generellt får stå tillbaka för tävlingsidrotten under 50 och 60-talet. Klubben har även varit aktiv arrangör med den första segermatchen mot Finland 1972 som en av höjdpunkterna.¹⁵⁶

Till skillnad mot Floby VK:s verkar ingen ökning av träningsdosen ha inträffat, representationslagen tränar 2 tillfällen i veckan under hela perioden.¹⁵⁷ Tränarsysslan sköttes i enlighet med Floby av ideella krafter och ingen utomstående tränare har förekommit. Tränarfrågan ses som ett problem som begränsar verksamheten då ledare överlag saknas.¹⁵⁸ Däremot är Kolbäck en utpräglad tävlingsklubb. Redan säsongen 1962/63 spelar herrlaget hela 43 tävlingsmatcher, vilket med den tidens mått måste sägas vara en hel del och visar vilken fokus verksamheten måste ha haft.

Kolbäcks medlemmar och ekonomi

Medlemsutvecklingen i Kolbäck VK är mycket snarlik jämfört med utvecklingen i Floby VK. I båda föreningarna hade spel redan förekommit under ett antal år innan respektive klubb startade och medlemsantalet ökar successivt för att ta ett stort skutt uppåt första åren på 70-talet.¹⁵⁹

Figur 9: Medlemsutveckling i Kolbäcks VK jämfört med Floby VK 1962-1972.

Källa: Verksamhetsberättelser 1962/63 – 1971/72, Floby VK, Årsmötesprotokoll 1961-1972.

Kännetecknande för Kolbäck är att de gamla medlemmarna som startade upp verksamheten i Köpings DV tiden nästan uteslutande var Lettländare mellan 20 - 30 år. När så Kolbäcks verksamhet kommit igång med den nya gymnastiksalen som tillgång förändrades bilden. In i föreningen kommer de studerande från orten och klubben får yngre medlemmar med en

¹⁵⁶ Västmanlands volleybollförbund 1944 – 1987, sid. 5-9, (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

¹⁵⁷ Kolbäcks VK, verksamhetsberättelser 1962/63- 71/72, (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

¹⁵⁸ Ibid., 1963/64.

¹⁵⁹ Ibid., 1962/63 – 1971/72.

bredare social medlemsstruktur.¹⁶⁰ Detta överensstämmer väl med de skiftningar som Sjöberg visar på i Norrtälje där utvecklingen går mot en större ungdomssatsning och att kvinnorna involveras till större del inom idrottsklubbarna under mitten av 60-talet. Ungdomssatsningen inom volleybollen startar förvisso ca 10 år senare än det gör för de tidigare undersökte föreningarna men här skall vi ha i minnet att volleybollen är i princip nystartad som organiserad verksamhet. Det är heller inte tal om någon verksamhet för de yngsta utan de yngsta spelarna startade när de var 11 år och vanligt var att man började ännu senare. Kvinnorna deltar i klubbarna tidigt från det att SVBF bildas trots avsaknaden på nationella serier. I både Floby VK och Kolbäcks VK är andelen kvinnor mellan 30-40% under 60-talet vilket får betecknas som en hög siffra.¹⁶¹ Att kvinnorna kom med i så stor utsträckning innan förbundsserien för damer startade skall beror troligen till stor del av den lokala tävlingsverksamhet som byggts upp med återkommande turneringar och lokala serier inom de ideella organisationerna.

En bild av den sociala sammansättningen i Kolbäcks VK under denna period går att finna ur inträdesansökningarna till föreningen. Yttergren beskriver hur de tidiga pionjärföreningarna innan sekelskiftet var klart dominerade av samhällets mellan och övre skikt medans när de allmänna föreningarna bildas efter 1890 sker ett skifte där arbetarna dominerar medlemsregistren. Kolbäcks VK speglas däremot av en mer blandad social tillhörighet. Arbetarna och framförallt studenterna dominerar klubben men även personer med förmodad akademisk bakgrund och en högre social position finns med i klubben.¹⁶²

Figur 10:Föreningsmedlemmarna i Kolbäcks VK fördelade på yrkestillhörighet.

Yrkeskategori	Upptagna medlemmar Kolbäcks VK 1948-1968. Absoluta tal (%)
Militärer	
Akademiker	18 (13)
Företagare	2 (1)
Kontorsanställd	5 (4)
Jordbrukare	3 (2)
Hantverkare	14 (10)
Arbetare	76 (57)
Övriga	17 (13)
Studierande	59 (44)
Fru/Fröken	2 (1)
Okänd	14 (10)
Antalet medlemmar totalt	134 (100)

Källa: Kolbäcks VK, Inträdesansökningar. (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

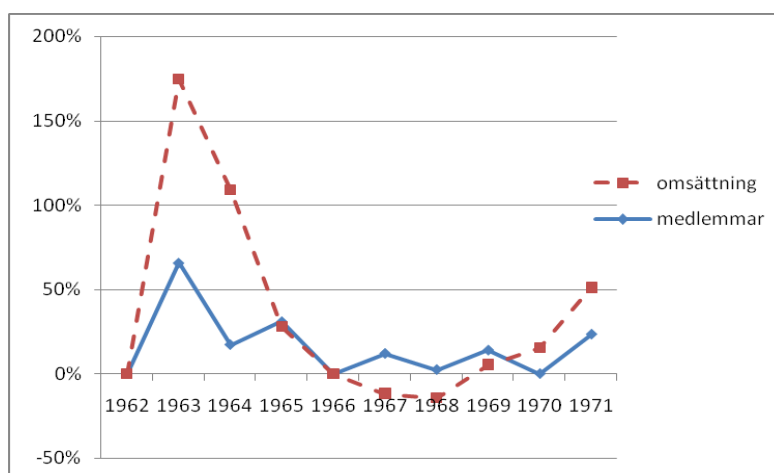
¹⁶⁰ Kolbäcks VK, Inträdesansökningar. (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

¹⁶¹ Kolbäcks VK, Verksamhetsberättelser 1962/63 – 1971/72, (privat arkiv Ilgonis Kalnins). Samt Floby VK, årsmötesprotokoll och verksamhetsberättelser 1961-1972.

¹⁶² Kolbäcks VK, Inträdesansökningar. (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

Den ekonomiska utvecklingen i Kolbäckers VK skiljer sig en hel del från den vi har sett i Floby VK och SVBF. Istället för att gradvis öka sin omsättning har vi en situation där Kolbäckers omsättning rivstartar från en nivå på 5012kr, 1962/63. Två år senare är omsättningen uppe på 20055kr, en ökning på 300%. Därefter sjunker omsättningen ner till som lägst 11285kr verksamhetsåret 1969/70 trots att antalet medlemmar hela tiden ökar. För ett svar på denna utveckling behövs djupare forskning i klubben men vi kan konstatera att posten anslag och gåvor sjönk från 11090kr, 1964/65 till att vara 6115kr 1969/70¹⁶³ då omsättningen var som lägst. När sedan omsättningen vänder upp igen kan en möjlig ledtråd vara den växande ungdomsverksamheten som indirekt ger ökade resurser.

Figur 11: Årlig utveckling i medlemsantal och omsättning i procent 1962-1971

Källa: Kolbäckers VK, verksamhetsberättelser 1962/63-1971/72, (privat arkiv Ilgonis Kalnins).

Sammanfattning av klubbarnas verksamhet

Totalt kan ingen större intensifiering klubbverksamheten spåras i enlighet med de kategorier Sjöberg använder för att titta på intensifiering. Tävlingslusten och resultativern överstiger aldrig det sunda förnuftet utan verksamheten byggs runt det lilla och relativt små medel. Träningsmängden ökar förvisso i Floby VK och resultatfokuseringen är stor båda klubbarna under hela perioden men någon stegring kan inte uttydas. Ekonomin byggs upp till stor del av kommunala anslag, bidrag och lotterier medans medlemsintäkterna är mycket små jämfört med specialistföreningar i andra idrotter. Medlemmarna är spridda över ett brett yrkesspektra men där kategorin arbetare och studenter är i majoritet på 60-talet.

¹⁶³ Kolbäckers VK, Verksamhetsberättelse 1964/65 samt 69/70. (Privat arkiv Ilgonis Kalnins).

3. Avslutande sammanfattning och slutsatser

Hur kom volleybollen till Sverige och vilken verksamhet fanns innan SVBF?

Volleybollen kom till Sverige framförallt via inflyttade ester, letter och till viss del finländare under 40 och 50-talet. Sporten spreds och skapades sedan en plattform att etablera sig ifrån via Bosön som propagerade för spelet i samklang med RF:s önskemål. Även GCI utgjorde en viktigt lärosäte då man utbildade blivande gymnastikdirektörer i volleyboll.

När JUF: s och sedermera 4H organisation bestämde sig för att plocka upp idrotten fick volleybollen en organisatorisk bas och de första tävlingarna både centralt och lokalt. JUF propagerade starkt för volleybollen vilken blev den utbredda organisationens största idrott när vi närmar oss 60-talet. Det som förespråkades var enkelheten, de små medlen, att ingen stor idrottshall eller plan behövdes. Underlaget för att starta upp sporten behövde heller inte vara stort utan alla föreningar och samhällen skulle kunna spela. Volleybollen passade dessutom alla, från ungdom och motionär till elitsatsande. Under den 10 till 15årsperiod som volleybollen växer fram kan den sägas vara en motionsidrott med tävlingar på glad amatörnivå. Kännetecknen var en aktiv fritid och social gemenskap, hälsa och frisksportsideal samt fostrandet av ungdomen.

Jämförelser kan göras med den betydelse Stark hänvisar till att det sociala nätverket hade, vid ishockeyns etablering då högt uppsatta personer inom svensk idrott utgjorde en förutsättning utvecklingen. På samma sätt kan nyckelpersonerna vid Bosön och GCI samt kontakterna med RF och 4H sägas ha utgjort för volleybollen.

Bildandet av de tidiga föreningarna skiljer sig mellan de kompisgäng som ofta bildades av de baltiska flyktingarna samt de föreningarna som bildas inom JUF och de ideella organisationerna. Likt Yttergren beskriver de allmänna föreningarna, var de baltiska lagen tävlingsinriktade och budskapet om bildandet spreds från mun till mun. JUF och Frisksportslagen bildas likt pionjärföreningarna och associationerna genom påbud uppifrån. Verksamheten var säsongsbetonad och med tydlig social och motionsinriktning. Dock finns en stor skillnad mot sekelskiftets pionjärföreningar i den sociala strukturen då spelarna inom JUF till stor del var landsorts och jordbrukarungdom.

Hur gick det till när SVBF bildades?

Dåvarande Bosöchefen Pontus Lindberg bestämmer sig 1959 för att försöka sammankalla till ett inledande möte mot att få ett nytt specialförbund till stånd för volleyboll. RF har sedan två

år redan varit medlemmar av det internationella förbundet och viljan att få sporten etablerad i Sverige verkar tydlig medan motiven fortfarande är osäkra. Möjligen kan det vara beroende av den OS status volleybollen skall få vid OS 1964. Mötet resulterar i Volleybollalliansen, sedermera Stockholms Volleybollförbund som får till syfte att förbereda ett specialförbund. Ett antal pionjärer med Einar Hamberg i spetsen gör ett idogt jobb och förbereder organisationen och stadgarna inför det konstituerande mötet 3 juni 1961. Hamberg blev också den förste ordföranden och fick en annan eldsjäl vid sin sida, sekreteraren Sven Olof Müller vilka till stor del skall tillskrivas utvecklingen av sporten de första 10 åren.

Vilken utveckling har volleybollen haft centralt i Sverige under de första 10 verksamhetsåren?

SVBF organisation växer upp genom de befintliga kanalerna i 4H, Frisksportarna och KFUM. Organisationen var redan från början relativt god och utvecklades med nya distriktsförbund till att vara 13st efter 10 år. På förbundet var arbetet i princip ideellt. Kansliet sköttes länge av deltidsanställd personal och det var först 1970 som antalet tjänster ökades med en konsulent följt av ytterligare kanslipersonal och generalsekreterare 1971.

Kopplat till de kategorier för idrottens *intensifiering* som Sjöberg använder kan vi se att slutsatsen blir tvetydig. Organisationen breddas och utökas ute i landets olika delar samtidigt som SVBF själva länge har en defensiv central personalstrategi med få utgiftsposter, en åtgärd som då var mer eller mindre nödvändig.

Medlemsutvecklingen är god för att under slutet av undersökningsperioden explodera och var den idrott i Sverige som expanderade mest 1969. Efter första verksamhetsåret är antalet klubbar 38st för att sommaren 1972 vara 420st och en respekterad idrott. Likt utbredningen av ishockeyn är volleybollen Stockholmscentrerad från start för att sedan växa från Stockholm och söderut. Skillnaden mot ishockeyn etablering i landet är att volleybollen har en klart snabbare utveckling då man fullt ut drar nytta av de befintliga kanaler man har i de ideella organisationerna samt propagandahjälpen från Bosön och GCI.

Den ekonomiska utvecklingen i SVBF ser vi att det sker en stor ökning av de resurser förbundet har under undersökningsperioden. Omsättningen stiger årligen med ett medeltal på 45% och ökningen stiger än mer efter 1970 vilket stärker slutsatsen om intensifiering. Även när vi slår samman resultaten av medlemsutvecklingen med omsättningen så ser vi klart att de tillgängliga medlen ökar i förhållande till antalet medlemsföreningar. Orsaker till de större omkostnaderna kan härledas till det dyra arrangemanget av Spring Cup men även

anställningen av mer personal, dyrare landslagsverksamhet och kursverksamhet. Till skillnad från ishockeyn som bärs fram av landets tidningar får aldrig volleybollen något direkt stöd i media. Detta har troligen inte så stor påverkan på idrottens utveckling under 60-talet men kan komma att få en stor betydelse senare.

Vilka likheter respektive olikheter går det att finna hos bildandet av klubbar samt ideal mellan volleyboll, ishockeyn samt föreningarna runt sekelskiftet 1900?

Volleybollen går från att vara en motionsinriktad idrott som passade in i JUF:s och Frisksportarnas ideal och tävlingsformat under perioden innan SVBF grundas. En viss distinktion finns till de lettiska invandrarklubbarna som inte har några övriga syften med sin verksamhet utan endast vill tävla och spela volleyboll. När SVBF grundas fullbordas sportifieringsprocessen och volleybollen intensifieras allt mer med resultatfokus för verksamheten i första hand. Förbundet propagerar även för motionsidrotten och ungdomsidrotten men det är underordnat senior och landslagsverksamheten. Man kan alltså säga att volleybollen går från att befinna sig mellan de äldre pionjärklubbarna säsongsbetonade verksamhet där rekreationen och sociala tillhörigheten stod högt i kurs, (dock med en annan social tillhörighet.) och de allmännas idrottsklubbarnas ensidiga tävlande till att efter SVBF:s bildande vara mer orienterat mot renodlad tävlingsverksamhet.

Vid en jämförelse med ishockeyn ser vi att trots att hockeyns etablering var tidigare så var den redan från start än mer tävlingsinriktad. Man ville dock precis som volleybollen framhäva sig med argument som småskalighet och kostnadseffektivitet. Senare lyfta hockeyn fram även den fysiska fostran i sin propaganda vilket volleybollen inte gjorde utan betonade mer ett samhällsansvar för ungdomen ute i kommunerna. Volleybollen framstår också som en relativt jämställd idrott jämfört med ishockey och flertalet andra idrotter under 50 och 60-talet vilket framgår även av Lindroths och Olofsson forskning.

Bildandet av klubbarna har två tydliga mönster. Dels ser vi att under perioden innan SVBF fanns två typer av föreningar. De som uppkom uppifrån ner till gräsrotsnivå genom de ideella organisationerna samt de som bildades genom kamratgäng framförallt runt Mälardalen. Ishockeyn går precis likt volleybollen inledningsvis också de för att låna Starks ord ”Längs upptrampade stigar” när många klubbar startas upp i tidigare bandyklubbar eller helt enkelt verksamheten övergår i ishockey. Volleybollens motsvarighet stavas till stor del det som blir 4H rörelsen och Frisksportarna där volleybollen såväl före som efter SVBF:s bildande tar tillvara deras redan färdiga kontaktnät och etablering. I båda idrotterna är det

sociala nätverket av stor betydelse där inflytelserika högt uppsatta personer och deras vänskapsband och kontaktnätverk spelar betydande roller. I hockeyns fall med personer som Anton Johansson och hans kontaktnät och för volleybollen där bl.a. Pontus Lindberg var en central med sina kontakter inom RF, GCI och JUF och 4H rörelsen samt de kontakter som knöts mellan JUF och 4H rörelsen och de styrande personerna i SVBF.

Vilka var de första klubbarna, vilka var det som spelade, vad bestod deras verksamhet av och vilken utveckling hade klubbarna under de första 10 åren?

Denna undersökning har berört två av de första klubbarna, Kolbäcks VK som aspirerar på att vara den allra första samt Floby VK som var volleybollfästet Skaraborgs första klubb in i SVBF det första verksamhetsåret. Med anledning till uppsatsens format har inga ytterligare klubbar kunnat tas med i undersökningen vilket begränsar de slutsatser vi kan dra.

Båda föreningarna är rena specialföreningar och hade vuxit fram ur de två huvudkategorier av klubbar jag tidigare berört JUF-klubbarna samt de invandrande balterna. Trots sin olikhet gällande bakgrund kan ser vi att de under 60-talet är väldigt lika. Verksamheten bestod av både dam och herrspel och kort efter att SVBF bildas startar man också på allvar ungdomsverksamhet. Kännetecknande är också att lagen innan SVBF bildas bedriver så gott som uteslutande utomhusträning för att sedan gå över och träna mer inomhus. Kolbäcks VK startar utöver detta också upp en stor motionsverksamhet i början på 70-talet vilken i enlighet med Sjöbergs forskning fick stryka på foten när trycket på halltider blev större och klubben var tvungen att prioritera.

Tittar man på utvecklingen i klubbarna och hur vida de intensifierats enligt Starks kategorier kan vi se att ingen större intensifiering sker över undersökningsperioden. Omsättningen stiger ej i förhållande till antal medlemmar trots att seriespelet utökas. Ledarna är utan undantag oavlönade fram tills 70-talet då en liten ersättning diskuteras i Floby VK. Inga värvningar görs heller aktivt utan det är lokal egna produkter som dominerar lagen. Träningsdosen ökar från 2 till 3 dagar i veckan i Floby, medans närvaron verkar bli klart bättre, vilket också premiera av klubben. I kolbäck syns ingen direkt ökning av träningen.

Hur förhåller sig volleybollens utveckling i Sverige till andra idrotter, och volleybollens utveckling i Norge?

Likt volleybollen i Norge så växer idrotten fram till stor del genom ideella organisationer. I Norge var AIF ett utbrett och välorganiserat förbund som plockade in volleybollen på sitt program på ett liknade sätt som framförallt JUF och Frisksportarna gjorde Sverige. Likheter finns även mellan länderna när det gäller den påvekan 4H rörelsen hade för utbredningen och antalet medlemsföreningar i respektive förbund under 60-talet. Skillnader länderna i mellan är att volleybollen hade etablerat sig som den starkaste lagsporten för kvinnor tillsammans men handbollen i Norge redan i slutet av 30-talet. I Sverige etableras volleybollen anmärkningsvärt sent jämfört med övriga Nordiska och Europeiska länder.

Jämfört med ishockeyn ser vi en klart snabbare utveckling av antalet medlemsföreningar under respektive idrotts första 10årsperiod. Båda idrotterna drar nytta av det sociala nätverket under etableringsfasen. En viktig skillnad är att ishockeyn lyckas skapa ett intresse hos media vilket aldrig volleybollen lyckas med.

Jämfört med basket och handboll ser vi att volleybollen är den mest expansiva idrotten under 60-talet, där den något större handbollen ligger relativt oförändrad och basketen också expanderar men inte i samma takt som volleybollen.

4. Några reflektioner

Tillsist några tankar som ligger strax utanför min undersökning. Volleybollen lyftes fram som en idrott med enkelheten tillgången på spelplatser som en av de stora fördelarna. Spelet var säsongsbetonat under sommarmånaderna och inomhustider var ovanliga. När SVBF bildades styrdes verksamheten in i en likriktad tävlingsmodell som krävde inomhusplaner. Expansionen av volleybollen avtar under 80-talet, fotbollens flitigare inomhusverksamhet och den nya innebandyn blir nya konkurrenter till halltider och ungdomarnas intresse under den nu helt vinterinriktade volleybollen som får allt svårare. Kanske hade den stora tillgången på spelplatser nu blivit en stor nackdel?

Till skillnad från ishockeyn som bärs fram av landets tidningar med Torsten Tegnér's uppbackning får aldrig volleybollen något direkt stöd i media. Detta har troligen inte så stor påverkan på idrottens utveckling under 60-talet men kan komma att få en stor betydelse senare under ett mer mediacentrerat idrottsklimat, där positiva och negativa spiraler för sponsorer's och ungdomars intresse till en betydande del utgår ifrån den plats idrotten har i media.

5. Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Riksarkivet

Sveriges Riksidrottsförbund (RF), Riksarkivet i Arninge 730356/del 2

- Verksamhetsberättelser RF, B5:9-11.
- Register över föreningar - äldre serier, D1aa:9.
- Fotografier, K1:84, 100.

Svenska Volleybollförbundet samt föreningar

Svenska Volleybollförbundet (SVBF), Smidesvägen 5, Solna.

- Protokoll, Mapp 1 SVBF 1960-1962.
- Årsredovisningar, 1961/1962 – 1971/1972. Pärm i A3 format med samtliga årsredovisningar gällande för undersökningen.
- Åke lager medieuppgift Göteborgs Universitet ht.76. I låda från Bengt Andersson märkt tidningen Volleyboll, Spring Cup 71 etc.

Floby VK, Kungsgatan 32, Floby.

- Kontaktbladet. Pärmar 1/1-1962 – 31/12-1965, 1/1-1966 -31/1-1968.
- Protokollbok 1, 1961-1965, protokollbok 2 1966-1968.
- Handlingar 1962-1965, 1/1-1966-30/6-1967, 1/8-1969-30/6-1974, 1/7-1971-30/6-1972.

Kolbäcks VK, Privat arkiv: Ilgonis Kalnins, Bäckvägen 10, Kolbäck.

- Kort sammanfattning 1948 – 2003
- Västmanlands volleybollförbund 1944-1987.
- verksamhetsberättelser 1962/63 – 1971/72.
- Inträdesansökningar 1962 - 1969.

Bosöns IK, Privat arkiv, Sten Lindberg, Stockholm (Kontakta David Ottosson för uppgifter)

Övrigt

Vita pärmen Einar Hamberg, Brev från Einar Hamberg till generalsekreterare Bengt Wiksell
2010-11-17. Privat arkiv. David Ottosson, Råsundavägen 72, Solna.

Elektroniska källor

FIVB, www.fivb.org

Frisksport Malmö, www.frisksportmalmo.se

Kuhlmann. Claas H, ”Identifizierung leistungsrelevanter Parameter für die biomechanische
Leistungsdiagnostik am Beispiel des Angriffsschlages im Volleyball”,

http://www.qucosa.de/fileadmin/data/qucosa/documents/6223/Dissertation_Kuhlmann_2010.pdf

Statistiska Centralbyrån (SCB), www.scb.se.

Intervjuer

Einar Hamberg, 24/1- 2011.

Rune Nilsson, 7/2- 2011.

Sten Lindberg, 12/2- 2011.

Stina Ljunggren, 25/3- 2011.

Rune Hansson, 25/3- 2011.

Ilgonis Kalnins, 28/3- 2011.

Trycka källor

Uppslagsverk

Nordisk familjeboks sportlexikon band VI (Stockholm 1946)

Tidningar och tidskrifter

Aftonbladet

DN

Falköpings Tidning

Idrottsbladet

Volleyboll, GIH Biblioteket, Stockholm.
Svensk Idrott, GIH Biblioteket, Stockholm.
Jord och Ungdom, Kungliga Biblioteket, Stockholm.
Frisksport, Kungliga Biblioteket, Stockholm
Idrottsledaren, Kungliga Biblioteket, Stockholm.

Tryck

JUF 60 år, Jubileumsskrift Stockholms Läns 4H (Stockholm 1996)

Litteratur

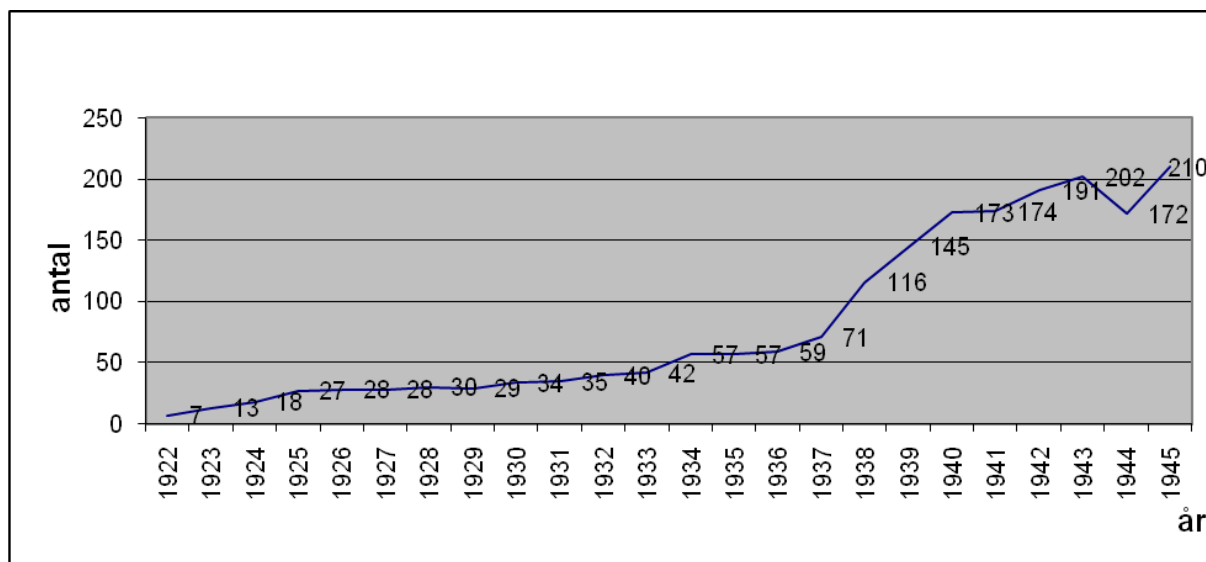
Hamberg, Einar, *Einar från Rickul* (Boda Kyrkby 1997).
Lindroth. Jan & Norberg. Johan R, *Ett idrottssekel – Riksidrottsförbundet 1903 – 2003*
(Stockholm 2002).
Lindroth. Jan, ”Arbete, gymnastik eller idrott – Jordbrukarungdomens frivilliga
kroppsövningar 1925-1955”, i Jesper Fundberg & Klas Ramberg & Dan Waldetoft
(red.), *Tankar från baslinjen – Humanister om idrott, kropp och hälsa* (Eslöv 2005).
Raufoss. Kolbjørn, *Å spille ballen tilbake - volleyballens historia i Norge* (Otta 1998).
Rizzo. Pietro, *100 YAERS OF GLOBAL LINK - Volleyball centennial 1895-1995*
(Milano 1996).
Sjöblom. Paul, *Den institutionaliserade tävlingsidrotten – Kommuner, idrott och politik i
Sverige under 1900-talet*, (Stockholm 2006).

Stark. Tobias, *Folkhemmet på is – Ishockey, modernisering och nationell identitet*
(Malmö 2010).
Wallin. Ulf, *Sporten i spalterna - sportjournalistikens utveckling i svensk dagspress
under 100 år*, (Göteborg 1998).
Wijk. Johnny, *Idrott, krig och nationell gemenskap – Om riksmarscher, fältsport och
Gunder Hägg-feber* (Stockholm 2005).
Yttergren. Leif, *Täflan är lifvet - Idrottens organisering och sportifiering i Stockholm
1860 – 1898* (Stockholm 1996).

6. Bilagor

Bilaga 1A

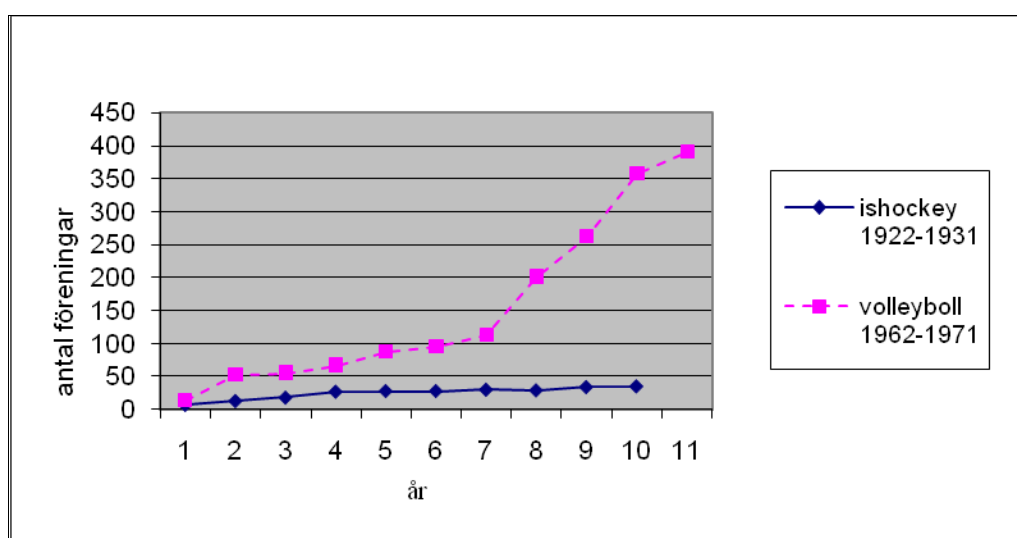
Föreningsutvecklingen i Svenska ishockeyförbundet mellan 1922 -1945.

Källa: Skapad utifrån Starks figur i *folkhemmet på is*. Uppgifterna har i där sin tur hämtats ifrån *Svenska ishockeyförbundets årsberättelser* och *Ishockeyboken*.

Bilaga 1B

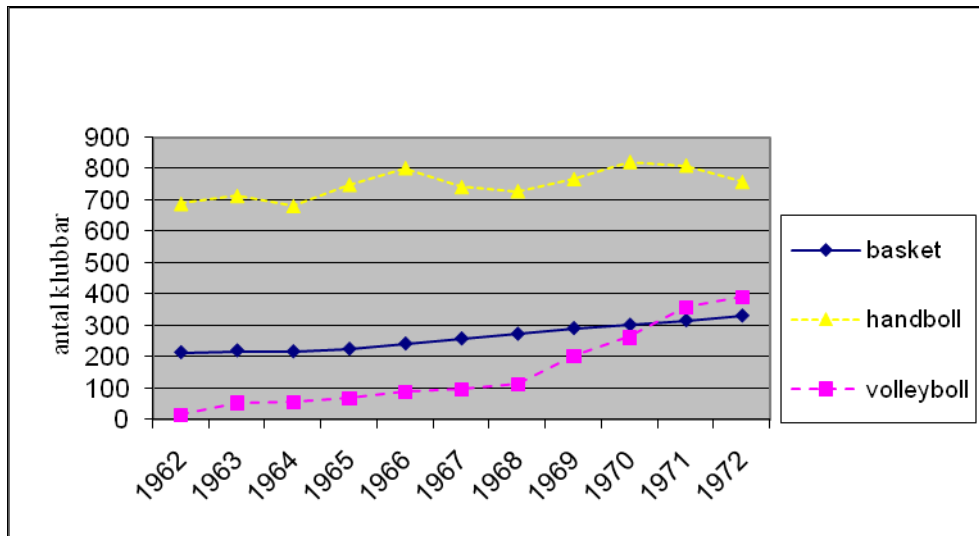
Föreningsutveckling i respektive specialidrottsförbund under de 10 första verksamhetsåren.

Källa: Års och verksamhetsberättelser i respektive förbund.

Bilaga 2

Föreningsutveckling i respektive specialförbund 1962-1972.

Källa: RF, Riksarkivet Arninge, 730356/2/B 5/9-11. Verksamhetsberättelser (Riksidrotten) 1962-1972.

Bilaga 3

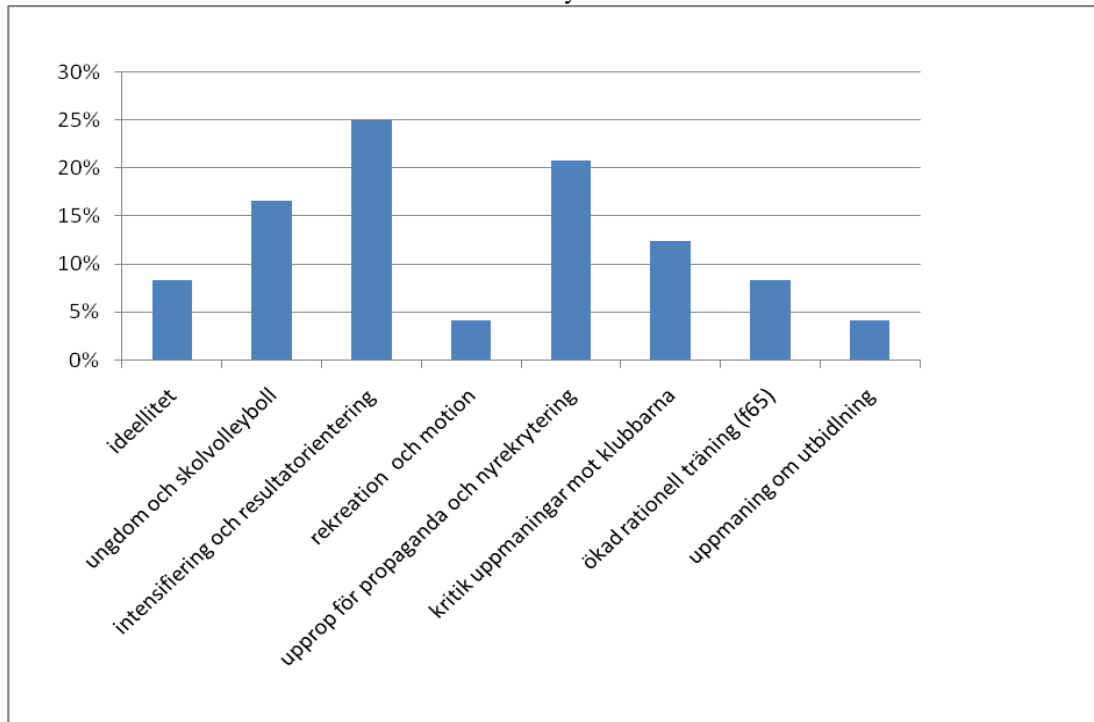
Klubbmatrikel över de 30 första medlemsföreningarna i SVBF.

nr	klubb	datum
1	Sollentuna VK	6/7-61
2	Kallhälls BK	29/8-61
3	VBK 60 Stockholm	20/9-61
4	Norrtälje BF	
5	IF Otava Stockholm	
6	Gideonsbergsskolans IF, Västerås	
7	Bergsholmsklubben, Stockholm	
8	Köpings DV	24/10-61
9	Malmö Frisksportarklubb	
10	Norrköpings Frisksportarklubb	
11	Västerås Katajaiset	
12	Uppsala Frisksportarklubb	
13	Väsby Volleybollklubb	
14	Frisksportklubben Havsörnen, Malmö	
15	Sigtuna Humanistiska Läroverks IF	
16	Bromma KFUM	19/12-61
17	Svegs Bollklubb	
18	Alingsås Volleybollklubb	
19	Söders Frisksportarklubb, Stockholm	
20	Inkerin Kerho, Borås	
21	Floby VK	16/1-62
22	Haslös Volleybollklubb, Källtorp	
23	Eskilstuna Frisksportarklubb	
24	S:t Petri Läroverks IF, Malmö	
25	KFUM centralförening Stockholm	5/2-62
26	Hallstahammars Finska Förening	
27	Storkyrkopojkarnas Volleybollgrupp, Stockholm	
28	Frisksportarklubben Forsfuran, Munkfors	
29	Glanshammar Rinkarleby JUF-avd.	26/2-62
30	Sjövalla Frisksportarklubb	20/3-62

Källa: SVBF, mapp 1, protokoll 1961-1962.

Bilaga 4A

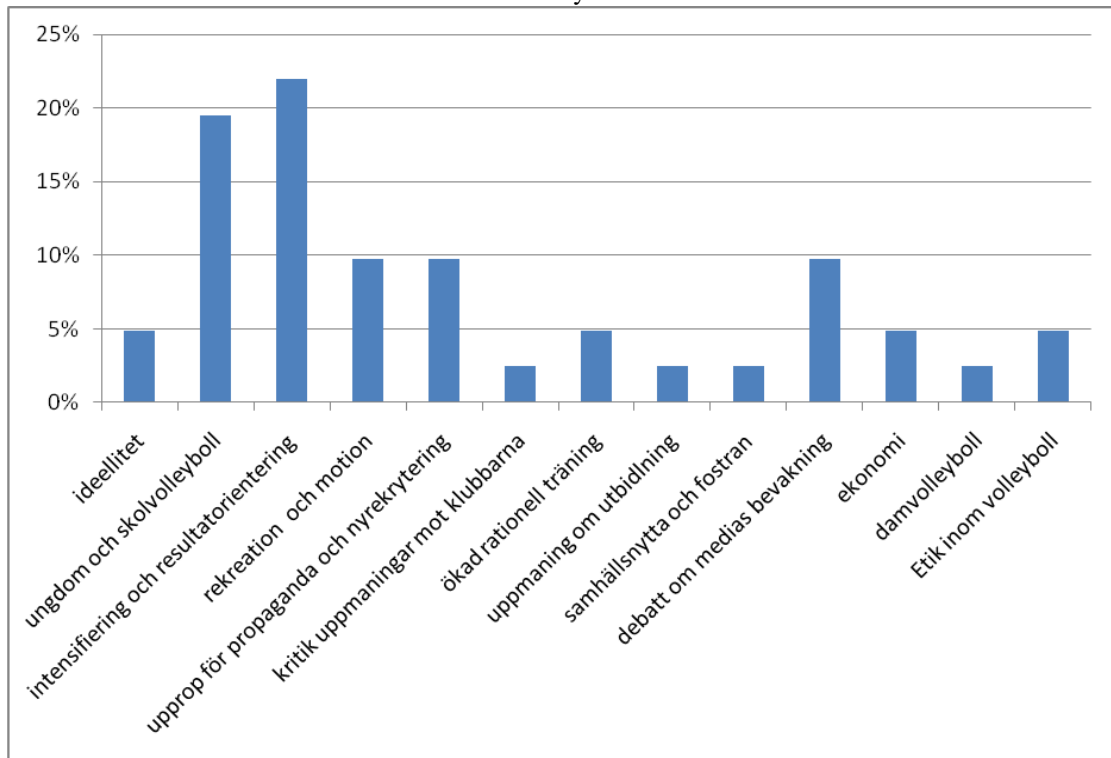
Ledaråsikter i Kontaktbladet samt Volleyboll 1962-1965.

Källa: Kontaktbladets ledare 1962-1965 samt Volleyboll 1966-1971 (ej 1969).

Bilaga 4B

Ledaråsikter i Kontaktbladet samt Volleyboll 1966-1971.

Källa: Kontaktbladet 1966-1968 samt Volleyboll 1966-1971 (ej 1969).

Bilaga 5

Tabell över Floby VK utveckling medlemmar och omsättning under 1962-1971

år	medlemmar	utveckling	utveckling från start	omsättning	utveckling	utveckling från start
1962	23			731,2		
1963*	20	-13%	-13%	1644	125%	125%
1964	37	85%	61%	2908,3	77%	298%
1965	30	-19%	30%	4441,6	53%	507%
1966	21	-30%	-9%			-100%
1967				7067,65	59%	867%
1968	35	67%	52%	7357,88	4%	906%
1969	29	-17%	26%	9913,3	35%	1256%
1970	43	48%	87%	10738,83	8%	1369%
1971	147	242%	539%	15480,58	44%	2017%
*dec62		<i>medel omsättning 62-66</i>		2431,275		
		<i>medel omsättning 67-71</i>		10111,648		

Källa: Årsberättelser Floby VK.